

**Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Białymstoku**

**Analiza poziomu ubóstwa
w województwie podlaskim
w latach 2021- 2022**

Białystok 2023

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Miary ubóstwa	5
3. Zasięg ubóstwa w Polsce	9
4. Zjawisko ubóstwa w województwie podlaskim	13
4.1 Zasięg ubóstwa	13
4.2 Obszary ubóstwa	14
4.2.1 Ubóstwo dochodowe (deprywacja monetarna).....	14
4.2.2. Ubóstwo materialne (deprywacja materialna).....	19
4.2.3 Sytuacja na rynku pracy	25
5. Zróżnicowanie terytorialne ubóstwa (powiaty)	27
5.1 Obszary ubóstwa	27
5.1.1 Ubóstwo dochodowe (deprywacja monetarna).....	27
5.1.2. Ubóstwo materialne (deprywacja materialna).....	32
5.1.3. Sytuacja na rynku pracy	33
5.2 Miara syntetyczna ubóstwa według powiatów.....	35
Podsumowanie	39
Spis rysunków	41
Spis tabel.....	41
Spis wykresów	41

1. Wprowadzenie

Ubóstwo jest problemem dotykającym wszystkie społeczeństwa. Odnalezienie przyczyn ubóstwa i opracowanie metod zaradczych jest przedmiotem wielu badań od długiego czasu. Dopiero, gdy zauważono, że narastające ubóstwo wpływa na sytuację ekonomiczną całego państwa, podjęto próby walki z tym zjawiskiem. Ważny w kontekście walki z ubóstwem jest także aspekt moralny i godnościowy, a więc obligacja moralna do pomocy ludziom w trudnej sytuacji życiowej. Współcześnie walka z ubóstwem jest jednym z kluczowych elementów współczesnej polityki społecznej w większości krajów.

Definicji ubóstwa jest wiele, ale najogólniej zjawisko to można opisać jako niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostek, takich jak żywność, mieszkanie, odzież czy transport. Jednakże w dzisiejszych czasach to nie tylko brak konkretnego dobra czy niemożność spełnienia jakiejś potrzeby są najważniejsze w dostrzeganiu ubóstwa, lecz fakt do jakich, innych procesów obecnie prowadzi brak konkretnego dobra. Zmieniają się potrzeby, rzeczywistość i ludzkie postrzeganie świata, także konieczna jest ciągła analiza tego, czego ludziom brakuje i opracowywanie nowych form pomocy. Na to jak będzie wyglądało życie człowieka w przyszłości ma wpływ początkowy niedostatek, to gdzie się urodziliśmy i w jakiej rodzinie. Dlatego państwo i organy odpowiedzialne za politykę i pomoc społeczną częściej zwracają uwagę na czynniki najbardziej różnicujące społeczeństwo, tj. wykształcenie, liczbę osób w rodzinie, miejsce zamieszkania czy niepełnosprawność. Wyrównywanie wyżej wymienionych różnic staje się podstawą we współczesnej polityce społecznej.

Kwestia ubóstwa znajduje swoje odzwierciedlenie również w przepisach ustawodawstwa socjalnego, w szczególności ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.). Zgodnie z art. 7 ust. 1 ubóstwo stanowi jeden z elementów katalogu przyczyn uprawniających do otrzymania pomocy społecznej, natomiast łagodzenie skutków ubóstwa wymieniono jako jedno z głównych zadań pracowników socjalnych (art. 119 ust. 1 pkt. 7). Ponadto analiza poziomu ubóstwa w województwie podlaskim w latach 2021 - 2022 stanowi realizację zapisów art. 21 pkt. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.), do których należy „rozpoznawanie przyczyn ubóstwa

oraz opracowywanie regionalnych programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach na rzecz ograniczania tego zjawiska”.

Znaczenie problematyki ubóstwa dla polityki społecznej znajduje swoje odzwierciedlenie w kluczowym dokumencie strategicznym w tym obszarze, tj. w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Program jest kontynuacją *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*, którego głównym celem było „zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób oraz wzrost spójności społecznej”.¹ Natomiast na poziomie województwa podlaskiego głównym dokumentem wyznaczającym kierunki polityki społecznej jest *Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2030*. Jako jeden z jej celów strategicznych przyjęto „włączenie społeczne oraz przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób i rodzin”.

Nieodzownym elementem przeciwdziałania zjawiskom ubóstwa i wykluczenia społecznego jest diagnoza ich rozmiarów i identyfikacja przyczyn, które są celem niniejszego opracowania. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku opracował kolejny raport dotyczący stopnia zagrożenia ubóstwem.

Dane ujęte w analizie na poziomie regionalnym (wojewódzkim) oraz krajowym posłużyły do przedstawienia sytuacji województwa podlaskiego na tle całego kraju i innych województw. Pochodziły one z bazy Eurostatu, jak i z baz danych udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny.

Zróżnicowanie sytuacji wewnątrz regionu oparto o analizę danych na poziomie powiatów. Istotnym ograniczeniem analizy na tym poziomie agregacji jest niewielka liczba zmiennych (danych) pozwalających na mierzenie poziomu ubóstwa. Głównym źródłem informacji w tym względzie są statystyki pomocy społecznej. Dane dostępne w Statystycznej Aplikacji Centralnej sprawozdanie MPiPS-03 zawiera m.in. informacje na temat liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa. Należy jednak być świadomym tego, że nie wszystkie osoby objęte pomocą społeczną należą do kategorii osób ubogich oraz nie wszystkie osoby ubogie korzystają z pomocy społecznej. Dlatego też w analizie zjawiska ubóstwa na poziomie niższym niż

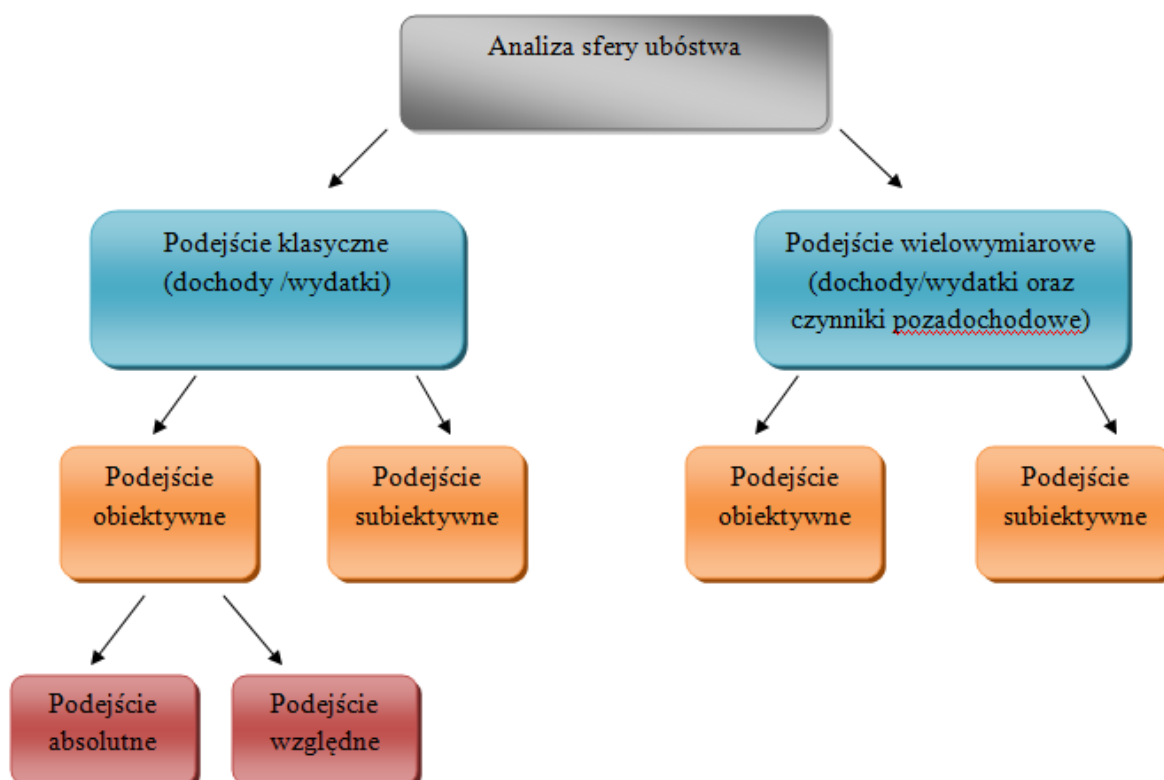
¹ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, Nowy wymiar aktywnej integracji*, Warszawa 2014, s. 45.

województwo pomocne okazują się informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny.

2. Miary ubóstwa

Ubóstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym. Badania i analizy dotyczące pomiaru skali jego rozmiarów mają charakter względny i zależą od przyjętej definicji i metody pomiaru. W zależności od przyjętej metodologii badań i zastosowanych w związku z tym wskaźników ubóstwo może być badane na różne sposoby. Istnieje podejście klasyczne, w którym miernik syntetyczny oparty jest na dochodach i wydatkach.

Rysunek 1. Sposoby analizy sfery ubóstwa

Źródło: Tomasz Panek, Instytut Statystyki i Demografii SGH, *Ubóstwo i nierówności, dylematy pomiaru*

Nie istnieje jedna obowiązująca linia ubóstwa, dlatego też stosowane są różne jego granice. Osoby i rodziny uznaje się za ubogie, jeżeli poziom ich wydatków lub

dochodów jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Najczęściej wyróżniamy następujące granice ubóstwa:

- **Minimum egzystencji (minimum biologiczne)** – stanowi dolne kryterium ubóstwa. Wyznacza granicę, poniżej której istnieje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychicznego i fizycznego człowieka. Uwzględnia potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie - to granica zaspokojenia najbardziej podstawowych potrzeb człowieka, takich jak: żywność, ubranie, mieszkanie. Pozostałe potrzeby związane z wypoczynkiem, transportem, łącznością czy kulturą (istotne w minimum socjalnym) minimum egzystencji nie istnieją.

- **Minimum socjalne** – wyznacza strefę niedostatku. To model zaspokajania potrzeb na niskim poziomie, ale jeszcze wystarczającym dla reprodukcji sił witalnych człowieka na każdym etapie jego biologicznego rozwoju. Minimum to uwzględnia także wydatki na zaspokojenie innych potrzeb - edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych, związanych z wypoczynkiem i transportem. Stanowi próg niezbędny do zaspokojenia potrzeb życiowych, z uwzględnieniem tych potrzeb, które zapewniają pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Poniżej tej granicy istnieje zagrożenie marginalizacją społeczną.

- **Ustawowa granica ubóstwa** – kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (miesięczny dochód netto osoby samotnie gospodarującej lub przypadający na jedną osobę w gospodarstwie domowym) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

- **Subiektywna granica ubóstwa** – ustalana na podstawie opinii gospodarstw domowych, które wskazują, jaka wielkość dochodów jest wystarczająca do zaspokojenia ich podstawowych potrzeb. Określenie tej granicy ubóstwa odbywa się poprzez ocenę sytuacji materialnej członków rodzin. Subiektywna granica ubóstwa dla poszczególnych gospodarstw domowych odpowiada w przybliżeniu poziomowi dochodów deklарowanych przez respondentów jako ledwie wystarczające.

- **Relatywna granica ubóstwa** – kwota równa 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych.

Obecnie wszystkie wymienione granice ubóstwa – z wyjątkiem ustawowej granicy ubóstwa i minimum egzystencji – wykorzystywane są jedynie do celów poznawczych i badawczych. Zarówno minimum socjalne, granice ubóstwa: relatywna

i subiektywna nie są podstawą naliczania świadczeń społecznych, choć stanowią ważny element badań nad sytuacją materialną rodzin w Polsce.

W niniejszym opracowaniu, zarówno do analiz ubóstwa na poziomie kraju, regionu, jak i powiatów, wykorzystano wskaźniki z uwzględnieniem trzech kryteriów przyjętych do statystycznego pomiaru ubóstwa, które zaakcentowane zostały w Strategii Europa 2020:

- analizy dochodów gospodarstw domowych: wskaźniki odnoszące się do ubóstwa dochodowego (monetarnego).
- analizy pogłębionej deprivacji materialnej: wskaźniki odnoszące się do deprivacji materialnej, a więc do niemożności zaspokojenia z powodów finansowych podstawowych potrzeb.
- analizy intensywności pracy: wskaźniki dotyczące rynku pracy i aktywności zawodowej jej członków.

Do analiz użyto zarówno wskaźników subiektywnych, jak i obiektywnych.

Opracowanie podzielone jest w części merytorycznej na trzy części. Analizę rozpoczyna krótka charakterystyka zasięgu ubóstwa w Polsce, która stanowi tło do dalszych analiz. Kolejna część poświęcona jest analizie sytuacji w województwie podlaskim (jako całości) na tle sytuacji w Polsce i w innych regionach. W trzeciej części zaś analizowane jest zróżnicowanie terytorialne zjawiska ubóstwa na poziomie powiatów.

Do analiz zróżnicowania regionalnego posłużono się wskaźnikiem syntetycznym liczoną, dla danych z 2022 r., który umożliwia uszeregowanie powiatów wg stopnia zagrożenia ubóstwem. Miara syntetyczna liczona była dla roku 2020, co umożliwia porównania w czasie. Do analiz użyto następujących danych:

1. Analizy dochodów:

- Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu ogółem na 1 mieszkańca w złotych
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł
- Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców
- Liczba osób w rodzinach niepełnych objętych pomocą społeczną na 1000 mieszkańców

2. Analizy deprivacji materialnej:

- Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na osobę
3. Analizy intensywności pracy:
- Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Dane użyte w analizie pochodziły z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Procedura wyliczania wskaźnika syntetycznego była następująca: w pierwszym kroku określono, które ze wskaźników ma charakter stymulanty, a które destymulanty. Stymulantom przypisano wartości dodatnie, a destymulantom przypisano wartości ujemne. W kolejnym kroku wszystkie wskaźniki zostały wystandaryzowane. Miarę syntetyczną dla poszczególnego powiatu obliczono, jako wartość średnią z wystandaryzowanych, więc sprowadzonych do porównywalności wskaźników. W wyniku tej procedury otrzymamy wartość syntetyczną dla każdego powiatu. Pozwoliło to sporządzić ranking powiatów i zaklasyfikować je do jednej z grup pod kątem zagrożenia ubóstwem: bardzo niskie zagrożenie, niskie zagrożenie, umiarkowane zagrożenie, wysokie zagrożenie i bardzo wysokie zagrożenie.

3. Zasięg ubóstwa w Polsce

W tej części opracowania scharakteryzowano sytuację Polski w kontekście zasięgu ubóstwa. Stanowi to tło dla analiz regionalnych prowadzonych w dalszych częściach opracowania. Analizę w tej części oparto na badaniu pn. „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 roku”, realizowanym przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych. Wskazuje ono na rozbieżność poziomu ubóstwa skrajnego w poszczególnych częściach Polski.

W 2022 roku zasięgi ubóstwa ekonomicznego w gospodarstwach domowych ogółem w Polsce pozostały na podobnym poziomie jak w 2021 r., choć przeciętna sytuacja materialna gospodarstw domowych realnie pogorszyła się, m.in. z powodu wysokiej inflacji. Podobnie jak rok wcześniej, stopa ubóstwa skrajnego wyniosła niecałe 5%, relatywnego ok. 12%, a ustawowego ok. 7%.²

GUS regularnie, co roku, oblicza i publikuje wskaźniki dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego (tzw. stopa ubóstwa) w Polsce opierając się na wynikach *Badania budżetów gospodarstw domowych*. Prezentowane wskaźniki są danymi średniorocznymi. W obliczeniach uwzględnione zostały trzy różne progi (granice) ubóstwa: granica ubóstwa skrajnego, relatywnego oraz ustawowa granica ubóstwa. Za ubogie uznane zostały osoby żyjące w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków był niższy od przyjętych progów ubóstwa.

Podstawę wyznaczania granicy ubóstwa skrajnego stanowi minimum egzystencji szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Kategoria minimum egzystencji wyznacza bardzo niski poziom zaspokojenia potrzeb. Konsumpcja poniżej tego poziomu utrudnia przeżycie i stanowi zagrożenie dla psychofizycznego rozwoju człowieka. W 2022 r. stopa ubóstwa skrajnego wyniosła niecałe 5%, tak jak w 2021 roku. W 2022 roku, podobnie jak rok wcześniej, co dwudziesta osoba w gospodarstwach domowych w Polsce żyła poniżej progu ubóstwa skrajnego.

Poziom tzw. ustawowej granicy ubóstwa odpowiada wartościom kwot, które zgodnie z obowiązującymi przepisami (tzn. Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej i stosownymi rozporządzeniami do niej) uprawniają do ubiegania się o świadczenie pieniężne z pomocy społecznej. Od stycznia 2022 roku obowiązują

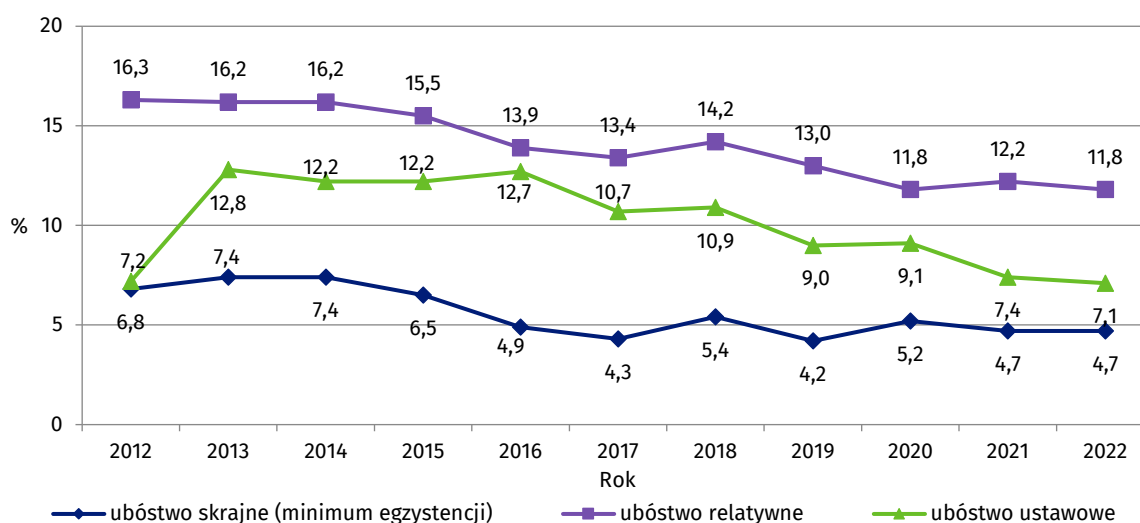
² Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r. na podstawie wyników Badania budżetów gospodarstw domowych, Warszawa 2022 r.

nowe progi tzw. ubóstwa ustawowego.³ W 2022 r. zasięg ubóstwa ustawowego wyniósł ponad 7% i był na podobnym poziomie jak rok wcześniej.

Zastosowanie relatywnej granicy ubóstwa na poziomie 50% kwoty, którą średnio w miesiącu wydają gospodarstwa domowe w Polsce, umożliwi wyodrębnienie tych gospodarstw i osób, których poziom konsumpcji znacząco odbiega od poziomu przeciętnego. Zarówno w 2022 r. jak i w 2021 r. stopa ubóstwa relatywnego kształtowała się na poziomie ok. 12%.

Prezentowane dane za 2021 r. różnią się od wartości publikowanych uprzednio przez GUS, co wynika z przyjęcia nowego systemu wag uogólniających wyniki Badania budżetów gospodarstw domowych, na podstawie którego obliczane są wskaźniki zasięgu ubóstwa ekonomicznego. Nowy system wag oparty jest o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, a poprzedni bazował na wynikach spisu z 2011 r.⁴ Powyższe tendencje zobrazowano na wykresie 1.

Wykres 1. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2012-2022 wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r.” Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022

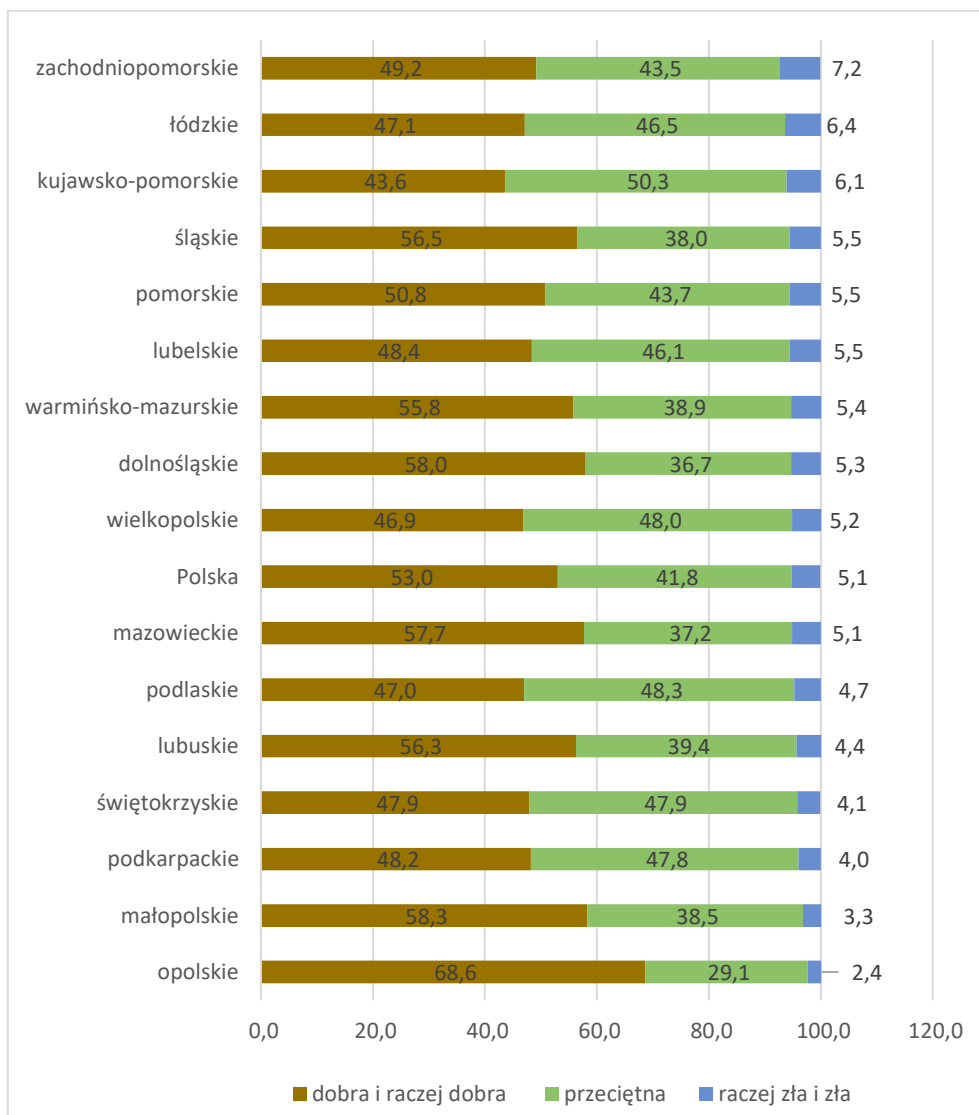
W ocenie sytuacji materialnej gospodarstw domowych mogą także zostać wykorzystane opinie, jakich w tym zakresie udzielają same gospodarstwa domowe. Biorąc pod uwagę subiektywną ocenę sytuacji materialnej gospodarstw domowych

³ We wszystkich kwartałach 2022 r. wartości granic tzw. ubóstwa ustawowego były takie same i wyniosły (średnio w miesiącu) dla osób samotnie gospodarujących (dla gospodarstw jednoosobowych) **776 zł**, a dla osób w gospodarstwach wieloosobowych – **600 zł** na osobę.

⁴ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r. na podstawie wyników Badania budżetów gospodarstw domowych, Warszawa 2022 r.

można stwierdzić, że najgorzej oceniali ją (połączone odpowiedzi: „raczej zła” i „zła”) mieszkańcy województw: zachodniopomorskiego (7,2), łódzkiego (6,4) oraz lubelskiego (6,1). W roku 2020 powyższe województwa oceniały swoją sytuację identycznie. Najwięcej ocen „dobra” i „raczej dobra” wskazywali przedstawiciele gospodarstw z województwa opolskiego (68,6) oraz małopolskiego (58,3).

Wykres 2. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych wg województw w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W skali kraju gospodarstwa domowe w województwie podlaskim w większości oceniały swoją sytuację, jako przeciętną (48,3). 4,7% gospodarstw domowych oceniało swoją sytuację materialną, jako raczej złą i złą, co plasowało województwo podlaskie na 12 miejscu w rankingu województw.

Narażenie na ubóstwo jest zróżnicowane w różnych grupach wiekowych. Brak jest danych dla województwa podlaskiego, zaś z *Monitoringu ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce w 2022 r.* wynika, iż liczba dzieci w skrajnym ubóstwie zmniejszyła się o około 77 tys. – z 410 tys. w 2020 roku do 333 tys. w 2021 r. Sytuacja seniorów (w wieku 65+) pogarsza się pod względem części wskaźników, Liczba seniorów żyjących w ubóstwie relatywnym rośnie: z 1,2 miliona w 2019 r. do 1,3 miliona w 2020 i bez zmian w 2021 r. Od 2015 r. nastąpił wzrost z 932 tys., czyli aż o 43%. Systematycznie rośnie też udział osób starszych wśród osób korzystających z pomocy żywnościowej od 64 tys. w 2015 r. do 157 tys. w 2021 r. (wzrost o 147%). Nie trzeba było więc kryzysu kosztów życia, aby sytuacja się pogarszała. W 2022 i w 2023 r. ten trend będzie prawdopodobnie postępował.

Prognozy na 2023 są negatywne. Zasięg ubóstwa wzrośnie, o co najmniej 2 punkty procentowe i sytuacja może przypominać 2015 r. Stanie się tak nie tylko ze względu na kryzys kosztów życia oraz przewidywany wzrost bezrobocia. Dodatkowo masowy napływ uchodźczyń z dziećmi z Ukrainy wpłynie zwiększająco na zasięg ubóstwa, bezdomności i korzystania z pomocy społecznej.⁵

⁵ Raport „Poverty Watch 2022: monitoring ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce 2022” Polskiego Komitetu EAPN, 18.10.2022 r.

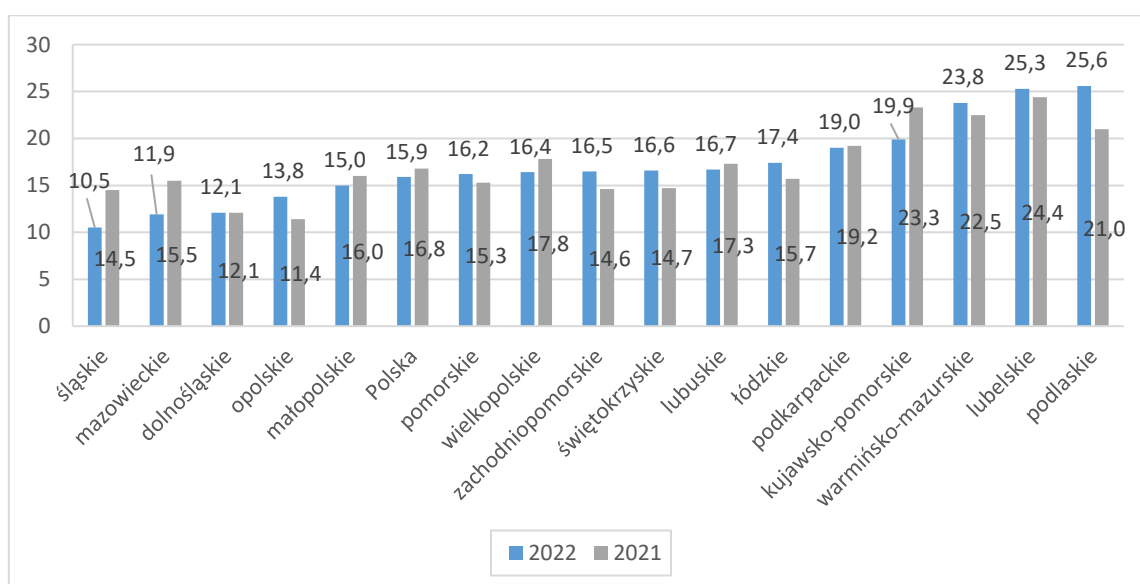
4. Zjawisko ubóstwa w województwie podlaskim

Celem tej części opracowania jest scharakteryzowanie sytuacji regionu podlaskiego w zakresie ubóstwa na tle kraju i innych województw. Analizę rozpoczyna opis zasięgu ubóstwa, w dalszej części zaś opisane są wskaźniki charakteryzujące ubóstwo dochodowe, deprivację materialną i sytuację na rynku pracy.

4.1 Zasięg ubóstwa

Zasięg ubóstwa najlepiej obrazuje odsetek osób narażonych na to zjawisko. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym to wskaźnik zbiorczy obejmujący 3 rodzaje wskaźników: zagrożenie ubóstwem, pogłębioną deprivację materialną oraz niską intensywność pracy.

Wykres 3. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

Wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym był bardzo zróżnicowany terytorialnie. Różnica pomiędzy najmniejszym a największym wynikiem wynosiła aż 15,1. Z badań Eurostatu - Europejskiego Urzędu Statystycznego wynika, że w województwie podlaskim odsetek osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w 2022 roku był najwyższy w Polsce i wynosił 25,6%. W odniesieniu do roku 2021 nastąpił wzrost o 4,6 p.p., i był to najwyższy wzrost zanotowany wśród wszystkich województw. W skali kraju odsetek osób zagrożonych był zróżnicowany pomiędzy województwami i wynosił 16,8% w roku 2021 oraz 15,9%

w 2022 roku. Województwo podlaskie w 2022 roku znajdowało się na 1 miejscu pod względem liczebności osób narażonych na ubóstwo i wykluczenie społeczne.

W skali kraju zasięg narażenia na ubóstwo i wykluczenia społecznego można ocenić, jako znaczny, prawie, co szósta osoba znajduje się w grupie ryzyka, a w przypadku regionu podlaskiego, co czwarta. Co więcej, pomimo spadku narażenia na ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, w województwie podlaskim widoczny jest wyraźny wzrost.

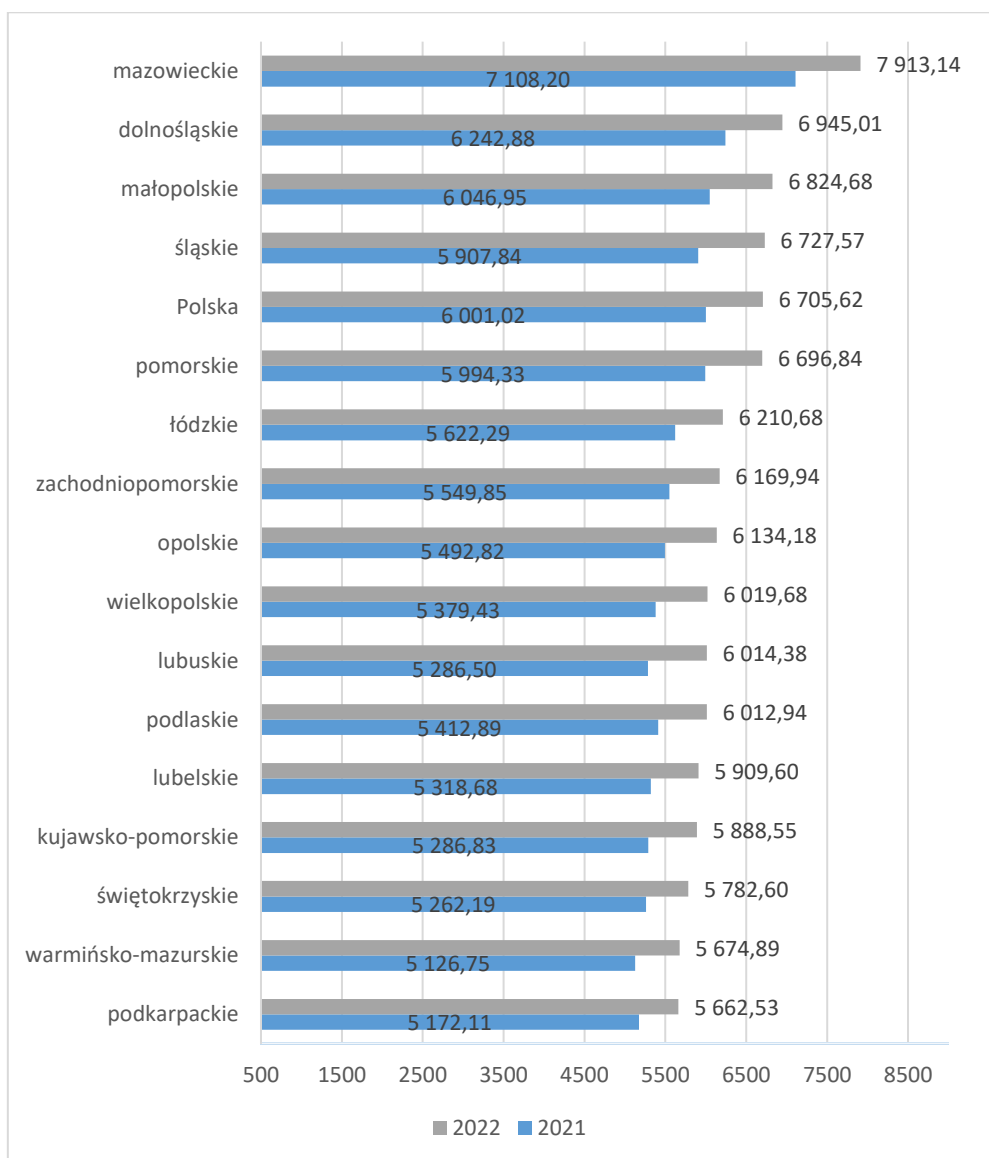
W analizowanym, okresie w 7 województwach Polski zanotowano spadek zagrożenia ubóstwem, zaś w 8 województwach zaobserwowano wzrost. Jedynie w województwie dolnośląskim nie zaobserwowano zmian.

4.2 Obszary ubóstwa

4.2.1 Ubóstwo dochodowe (deprywacja monetarna)

Najbardziej rozpowszechnioną formą ubóstwa jest ubóstwo dochodowe. Jednym z kryteriów przy pomiarze poziomu ubóstwa jest dochód. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie podlaskim w roku 2022 wyniosło 6 012,94 zł, wartość ta była o 600,05 zł wyższa niż w 2021 r. W roku 2022 nastąpił zatem 11% wzrost przeciętnych zarobków w województwie podlaskim, jednak mimo to średnie miesięczne wynagrodzenie brutto znajduje się znacznie poniżej średniej krajowej, która w 2022 roku wyniosła 6 705,62 zł.

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wg województw

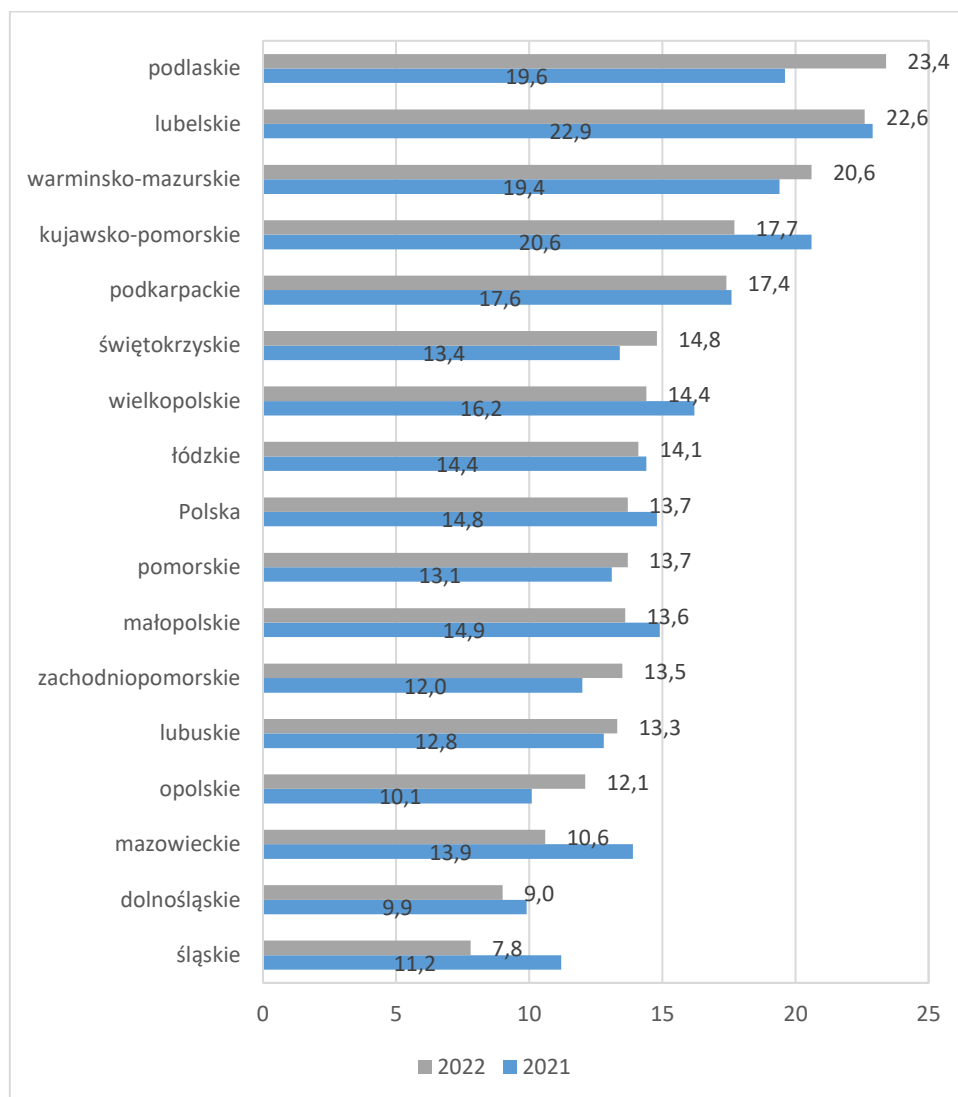

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Analizując dane z dwóch lat możemy zauważyć wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia we wszystkich województwach. Województwo podlaskie plasowało się na 12 miejscu pod względem wysokości zarobków w Polsce. Zarobki są bardzo zróżnicowane w poszczególnych rejonach Polski. Różnica między średnimi zarobkami w województwie mazowieckim a podlaskim wynosiła aż ponad 1 900 zł. Przyczyną jest duża liczba wielkich, międzynarodowych firm, które mają swoje siedziby w stolicy Polski oraz w dużych miastach, w których wysoki jest również koszt utrzymania, co wpływa na poziom oferowanych na danym obszarze zarobków.

Jednym z podstawowych wskaźników ubóstwa jest wskaźnik zagrożenia ubóstwem. Wskaźnik ten odzwierciedla udział osób, które w dwóch z trzech ostatnich lat uzyskiwały dochody mniejsze od przyjętej granicy ubóstwa.

Wykres 5. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wg województw

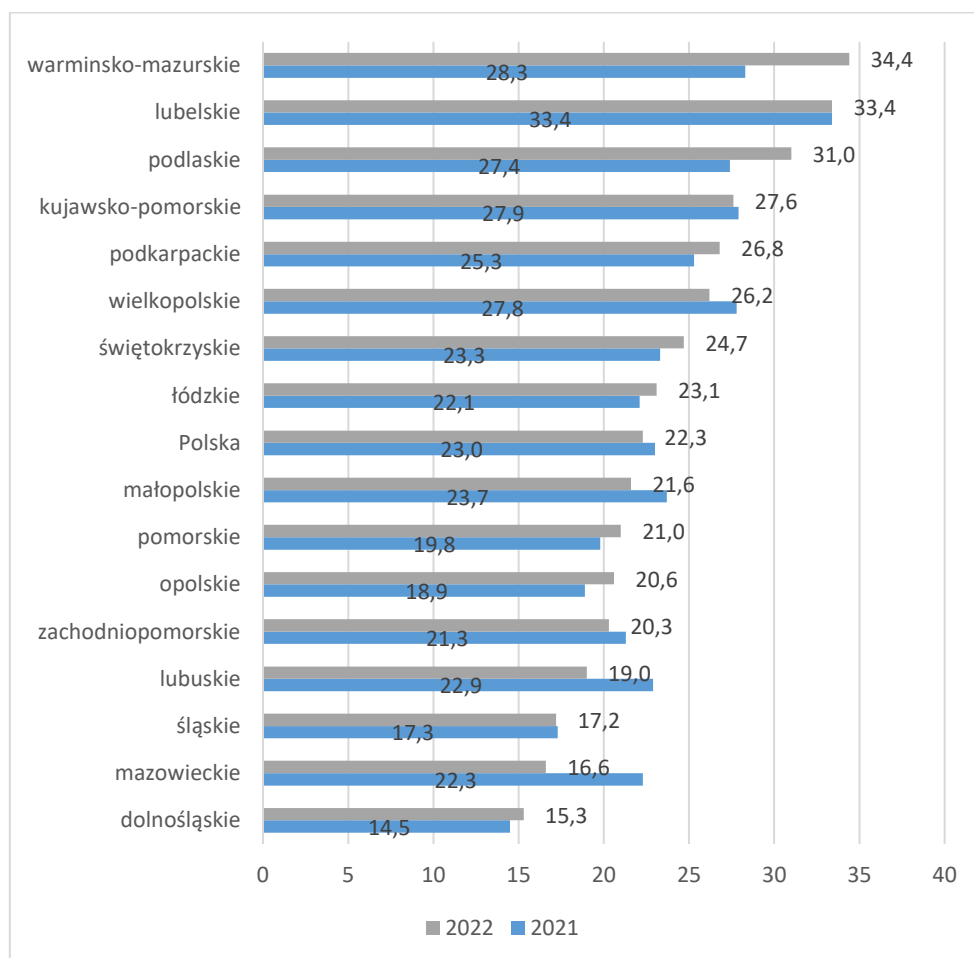
Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w latach 2021 - 2022 był zróżnicowany terytorialnie. W roku 2022 w największym stopniu tym problemem dotknięte były osoby zamieszkujące województwo podlaskie (23,4%) oraz lubelskie (22,6%). W stosunku do średniej dla Polski w województwie podlaskim w roku 2022 poziom zagrożenia ubóstwem był o 9,7 p.p. wyższy. Na przestrzeni analizowanych lat najwyższy wzrost zanotowano w województwie podlaskim (wynoszący 3,8 p.p). Niepokojący jest fakt, że tendencja ta utrzymywała się również w latach 2019 - 2020. O ile w pozostałych województwach wskaźnik zagrożenia ubóstwem w 2022 r. spadł lub co najwyżej

pozostał na niezmiennym poziomie w stosunku do 2021 r., o tyle w województwie podlaskim zanotowano znaczny wzrost wynoszący 3,8 p.p. W analizowanym, okresie w 9 województwach Polski zanotowano spadek zagrożenia ubóstwem, zaś w 7 województwach zaobserwowano wzrost. 8 województw (w tym województwo podlaskie) należało do obszarów o ubóstwie większym niż przeciętne w kraju.

Na ocenę sytuacji materialnej mieszkańców kraju wpłynęły transfery społeczne. Istotną część budżetów części gospodarstw domowych stanowią transfery społeczne otrzymywane w postaci pomocy instytucjonalnej, do których zaliczane są m.in. takie świadczenia jak: zasiłki dla bezrobotnych czy świadczenia rodzinne. Transfery te mogą w istotny sposób przyczynić się do redukcji zasięgu ubóstwa, w związku z czym, w celu oceny ich wpływu na wskaźniki ubóstwa relatywnego obliczane są hipotetyczne wskaźniki zagrożenia ubóstwem bez uwzględniania w dochodach transferów społecznych.

Wykres 6. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem przed transferami socjalnymi (emerytury wyłączone z transferów socjalnych) wg województw

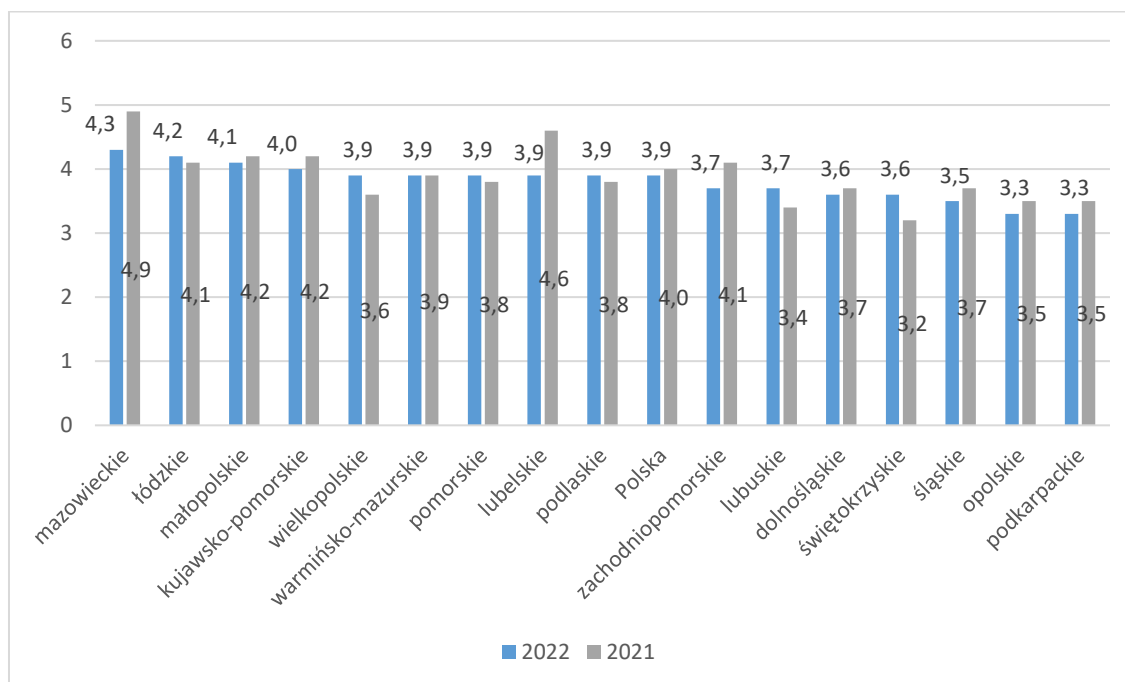

Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

Największy wskaźnik zagrożenia ubóstwem przed transferami społecznymi w roku 2022 dotyczył województwa warmińsko-mazurskiego (34,4%), lubelskiego (33,4%), oraz podlaskiego (31%). Największy wzrost zanotowano w województwie warmińsko-mazurskim (wzrost o 6,1 p.p.), mazowieckim (wzrost o 5,7 p.p.) oraz podlaskim (wzrost o 3,6 p.p.). W 7 województwach zanotowano spadek w porównaniu do roku 2021. W 8 województwach odnotowano wzrost, zaś tylko w 1 województwie nie odnotowano zmian. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (przed uwzględnieniem transferów socjalnych) w Polsce nieznacznie się obniżył z 23,0 na 22,3. Pomimo spadku zagrożenia ubóstwem w skali kraju w województwie podlaskim widoczny jest wzrost. Warto podkreślić, że wskaźnik zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia w dochodach transferów społecznych innych niż emerytury i renty jest dla województwa podlaskiego w roku 2022 o 7,6 p.p. wyższy od wskaźnika zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych. Różnica ta pokazuje zakres oddziaływania transferów społecznych innych niż emerytury i renty na zmniejszenie rozmiarów zagrożenia ubóstwem w Polsce.

Kolejna miara dotyczy nierówności dochodów, przybliżająca skalę rozpiętości dochodów i może służyć do oceny głębokości ubóstwa. Posłużono się wskaźnikiem nierówności rozkładu dochodów, definiowanym, jako stosunek sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie dochodów (najwyższy kwintyl) do sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie dochodów (najniższy kwintyl). Im wyższy wskaźnik, tym rozwarstwienie dochodów wyższe.

Wykres 7. Wskaźnik nierówności rozkładu dochodów s80/s20 wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

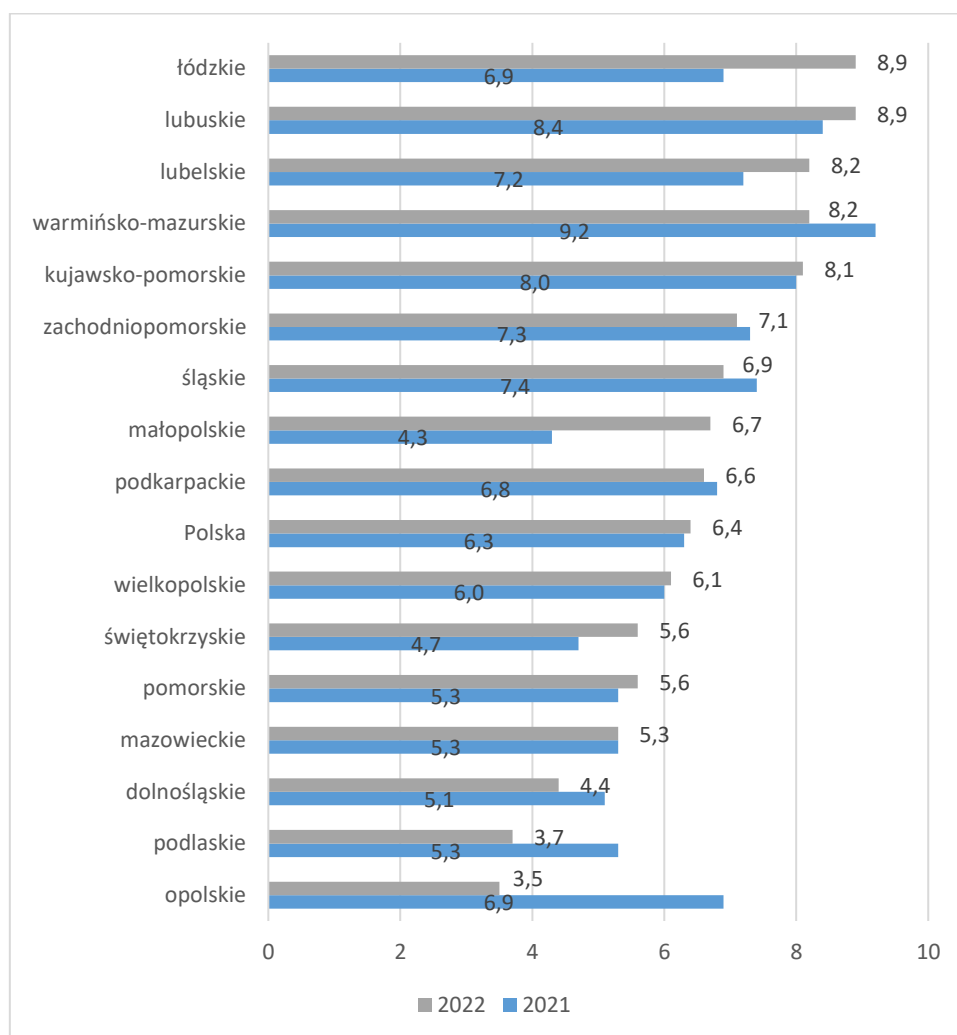
W województwie podlaskim wskaźnik udziału kwintylowego dochodów w latach 2021 - 2022 nieznacznie wzrósł z 3,8 na 3,9. W skali kraju odsetek nieznacznie zmalał z 4,0 w roku 2020 do 3,9 w roku 2022. W latach 2021 - 2022 w 9 województwach zanotowano spadek udziału kwintylowego dochodów. Wzrost odnotowano w 6 województwach, jedynie w 1 województwie nie odnotowano żadnych zmian.

4.2.2. Ubóstwo materialne (deprywacja materialna)

Rozpatrywanie wskaźnika obejmującego różne symptomy deprywacji materialnej stanowi znaczący krok w kierunku pełniejszej analizy ubóstwa. Pomiar deprywacji materialnej umożliwi bezpośrednią ocenę standardu i warunków życia.

Dane Eurostatu na poziomie regionów dostarczają informacji o stopie deprywacji materialnej i społecznej oraz o wskaźniku stopy pogłębionej deprywacji materialnej.

Wykres 8. Stopa deprywacji materialnej i społecznej wg województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

Stopa deprywacji materialnej i społecznej w województwie podlaskim w roku 2022 wyniosła 3,7%. Odnotowano spadek w stosunku do roku 2021 o 1,6 p.p. Województwo podlaskie znajdowało się na przedostatnim miejscu pod względem najniższej stopy deprywacji materialnej i społecznej w Polsce w latach 2021 - 2022.

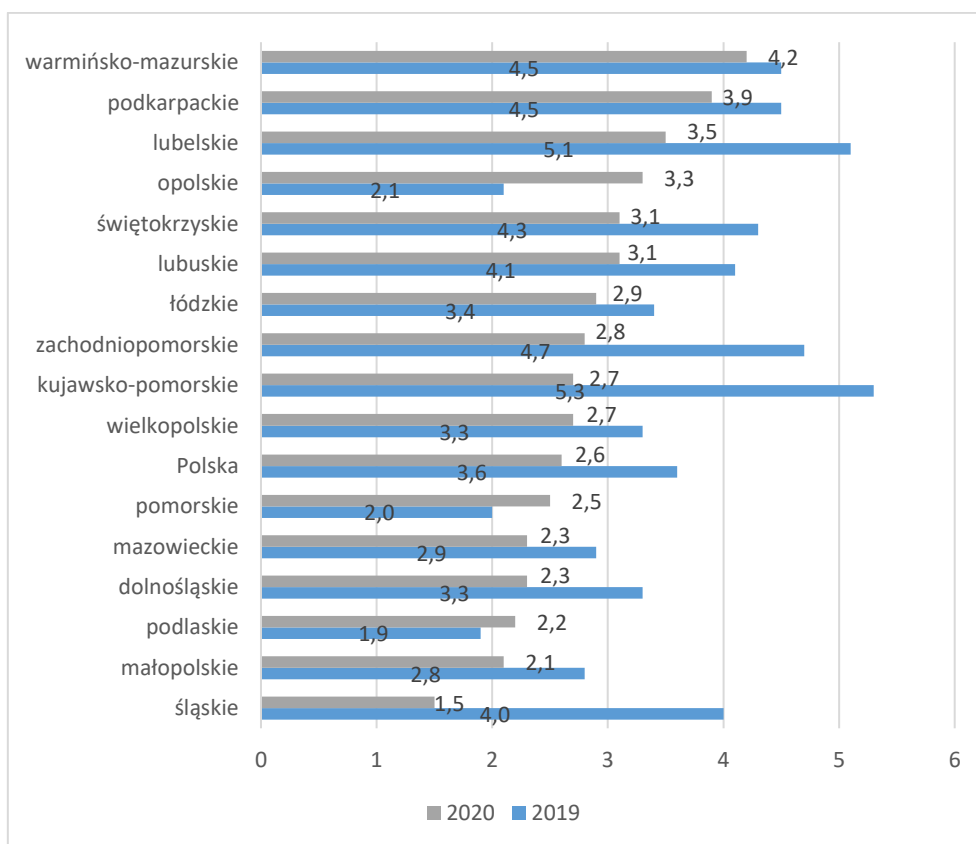
Średnia stopy deprywacji materialnej i społecznej w Polsce 2021 roku wynosiła 6,3%. W 2022 roku średnia wzrosła i wynosiła 6,4% dla kraju. Analizując wartość wskaźnika w latach 2014 – 2020 należy wskazać, że sukcesywnie spadała stopa deprywacji materialnej i społecznej w Polsce (spadek o 14,5 p.p). W roku 2021 roku wskaźnik deprywacji zmalał do 6,3, natomiast w roku 2022 wzrósł ponownie do 6,4.

Kolejny wskaźnik dotyczy pogłębionej deprywacji materialnej. Wskaźnik ten stanowi odsetek osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości

zaspokojenia ze względów finansowych, co najmniej 4 z 9 wymienionych poniżej potrzeb:

- 1) opłacenia tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku,
- 2) spożywania mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika), co drugi dzień,
- 3) ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb,
- 4) pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości granicy ubóstwa relatywnego, przyjętej w danym kraju, w roku poprzedzającym badanie),
- 5) terminowego regulowania opłat związanych z mieszkaniem, spłatą rat i kredytów,
- 6) posiadania telewizora kolorowego,
- 7) posiadania samochodu,
- 8) posiadania pralki,
- 9) posiadania telefonu.

Wykres 9. Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej wg województw *

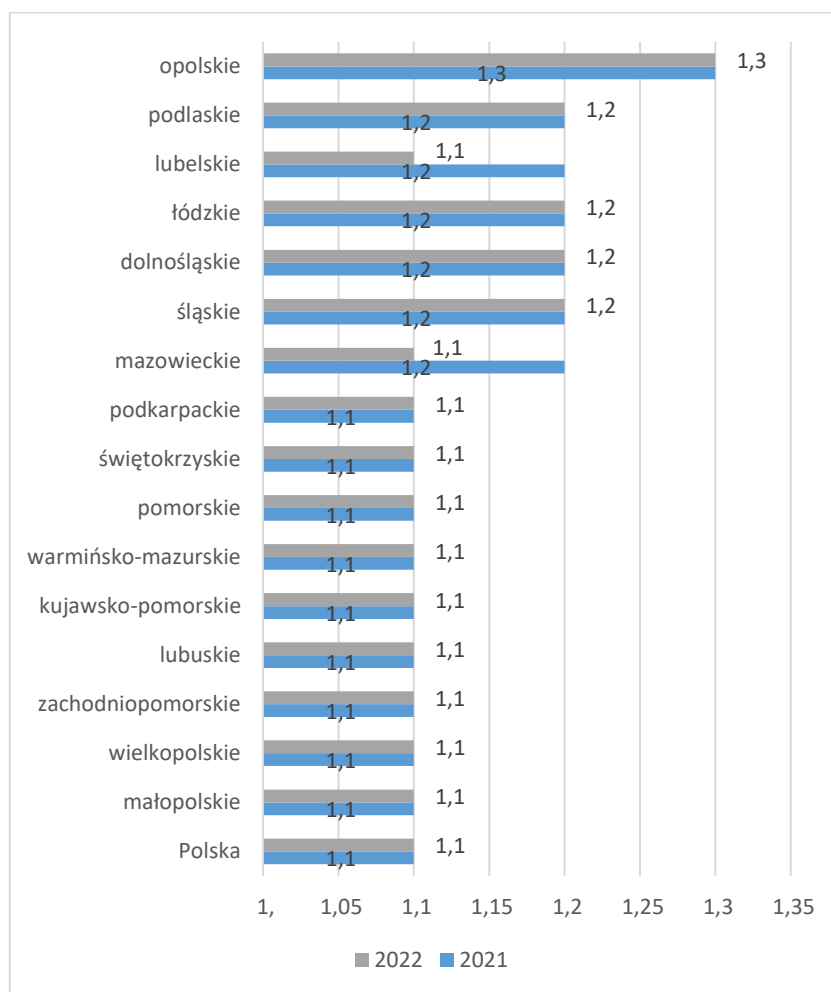
Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

*- ze względu na brak dostępności wskaźnika na dzień sporządzania raportu za lata 2021-2022, ujęte zostały ostatnie dostępne dane za lata 2019-2020

Województwo podlaskie należało do grupy województw o wskaźniku pogłębionej deprivacji materialnej niższej niż średnia dla kraju. Podlasie w 2019 roku plasowało się na 3 miejscu z wartością wskaźnika na poziomie 1,9%, zaraz za województwem opolskim (2,1%) i pomorskim (2%). Spośród 16 województw wzrost deprivacji materialnej zanotowano jedynie w 3 województwach. Największy wzrost zarejestrowano w województwie opolskim (wzrost o 1,2 p.p.), pomorskim (wzrost o 0,5 p.p.) oraz podlaskim (wzrost o 0,3 p.p.). Pomimo, że województwo podlaskie plasuje się przy dolnej granicy wskaźnika, to niestety dostrzegalny jest wzrost w roku 2020.

Ważnym elementem w analizach deprivacji materialnej jest kwestia mieszkalnictwa. Wskaźnikami, które odzwierciedlają sytuację mieszkaniową jest średnia liczba pokoi na osobę, liczba mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany, a także przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę.

Wykres 10. Średnia liczba pokoi na osobę wg województw

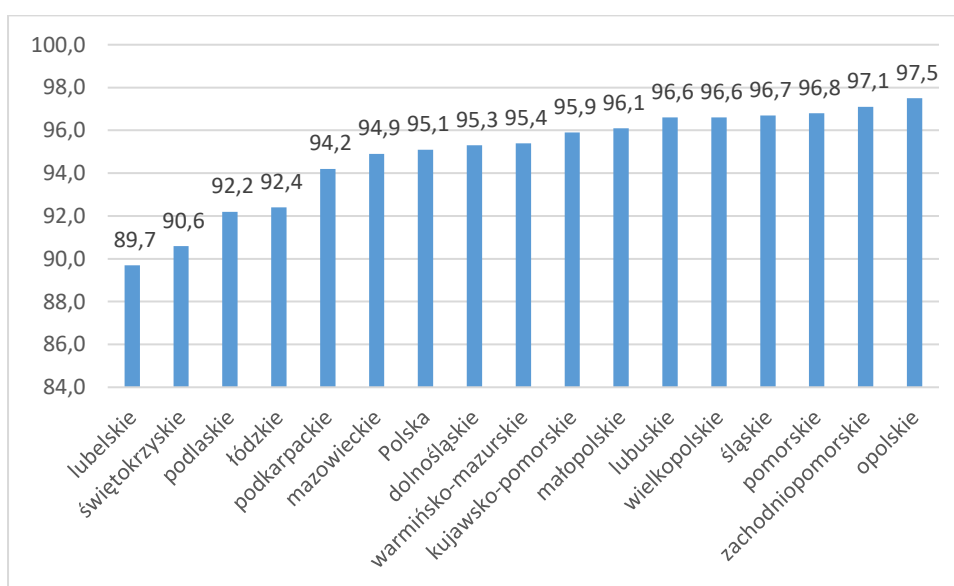

Źródło: opracowanie własne na podstawie Europejskiego Urzędu Statystycznego

W analizowanych latach w województwie podlaskim na 1 osobę przypadało średnio 1,2 pokoju na osobę, podczas gdy w skali kraju na 1 osobę średnio przypadało 1,1 pokoju mieszkalnego. Najlepszy wynik w Polsce został odnotowany w województwie opolskim - 1,3 pokoju na osobę. Wynik ten nie zmienił się również w latach 2019-2020.

Istotnym wskaźnikiem warunków życia w odniesieniu do mieszkalnictwa jest także wyposażenie mieszkań w instalacje np. ustęp spłukiwany. Są to podstawowe udogodnienia cywilizacyjne, które powinien posiadać każdy mieszkaniec.

Wykres 11. Mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany w % ogółu mieszkań wg województw w roku 2021 *

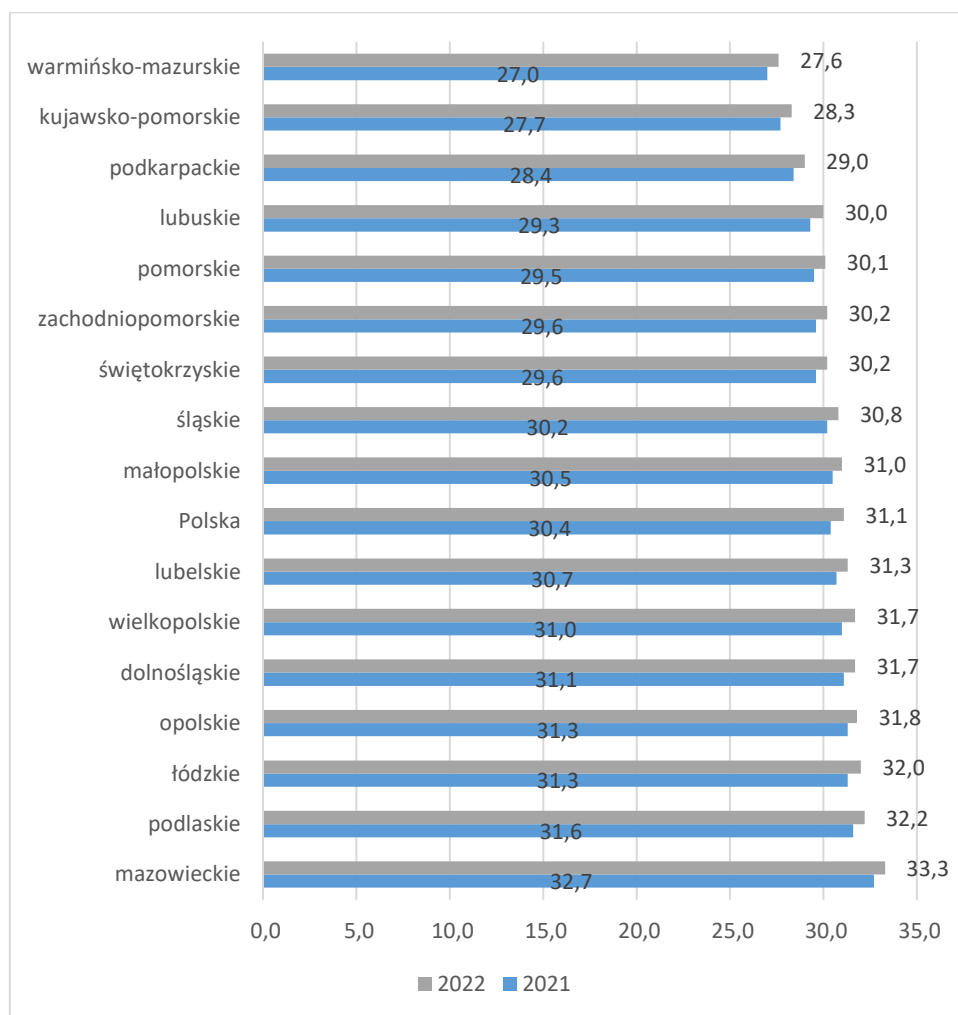

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

*- ze względu na brak dostępności wskaźnika na dzień sporządzania raportu za rok 2022, ujęte zostały ostatnie dostępne dane - rok 2021

Województwo podlaskie plasuje się na 3 miejscu pod względem najmniejszej liczby mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany. Tendencja ta utrzymywała się również w latach 2019-2020. Za ustęp spłukiwany uznaje się mieszkanie, w obrębie, którego znajduje się urządzenie spłukiwane wodą bieżącą tj. podłączone do wodociągu i kanalizacji.

Wykres 12. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę wg województw

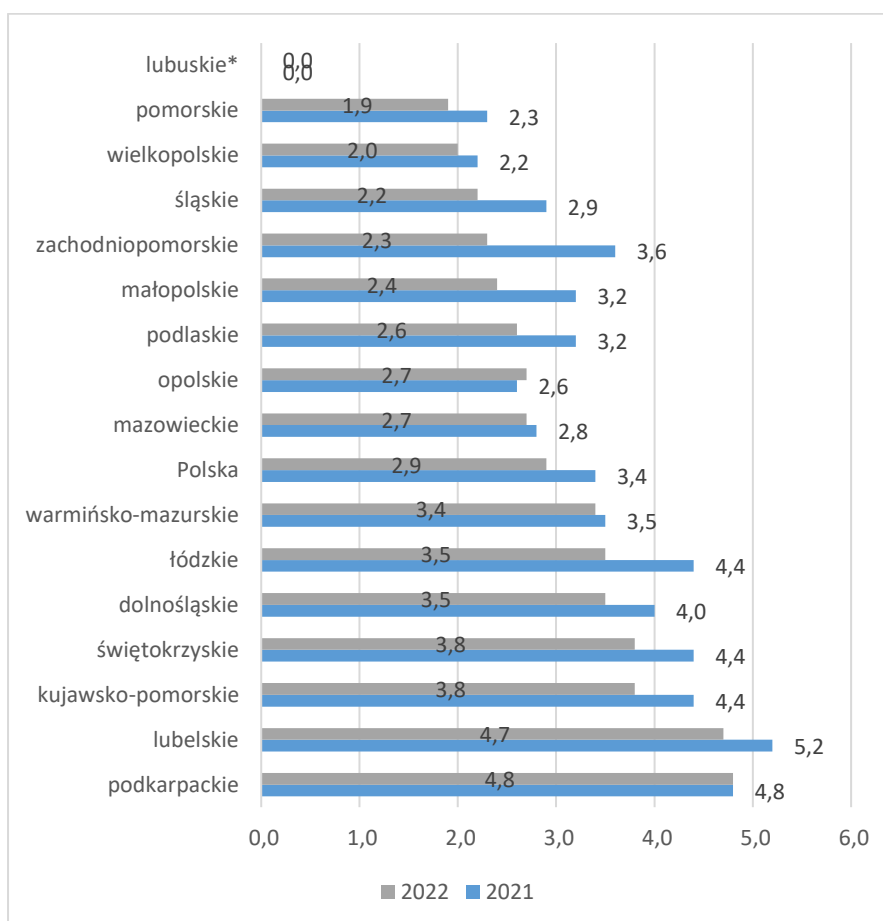
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Największą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania na 1 osobę charakteryzowały się województwa: mazowieckie, podlaskie oraz łódzkie. Wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej w województwie podlaskim był wyższy niż średnia krajowa. Warto zauważyć, że we wszystkich województwach sytuacja mieszkaniowa polepszyła się w roku 2022 w porównaniu do roku 2021. Największy wzrost odnotowano w powiecie łódzkim, wielkopolskim, lubuskim oraz w Polsce wynoszący (0,7 m²).

4.2.3 Sytuacja na rynku pracy

Istotnym czynnikiem dla analiz ubóstwa jest bezrobocie, z którym wiąże się niska intensywność pracy w gospodarstwach domowych. Zatem w celu analizy sytuacji na rynku pracy posłużono się stopą bezrobocia. W 14 województwach zanotowano spadek stopy bezrobocia, w tym w Polsce i w województwie podlaskim. Wzrost zanotowano jedynie w województwie opolskim. Stopa bezrobocia w roku 2022 wyniosła dla Polski 2,9%, zaś dla województwa podlaskiego 2,6%. Najwyższe bezrobocie wśród województw odnotowano w województwie podkarpackim 4,8%, lubelskim 4,7%, kujawsko-pomorskim i świętokrzyskim 3,8, najmniejsze zaś w: województwie pomorskim 1,9%, wielkopolskim 2,0% śląskim 2,2%. Oznacza to, że skala bezrobocia w regionie podlaskim jest nieduża.

Wykres 13. Stopa bezrobocia wg województw

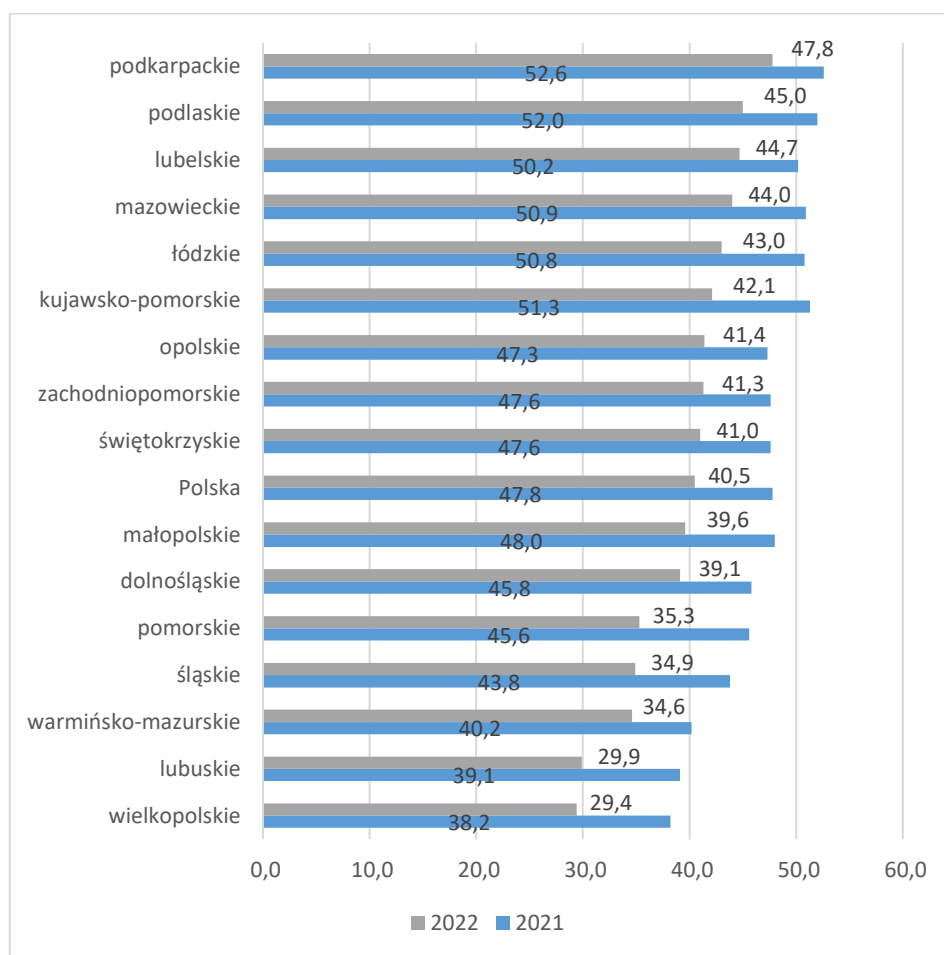

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Głównego Urzędu Statystycznego

* - Brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe.

Uzupełnieniem informacji o stopie bezrobocia jest jego długotrwałość. Ze względu na brak informacji o bezrobociu długotrwałym dla regionu podlaskiego w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności GUS (na moment sporządzania niniejszego raportu), dla przybliżenia skali zjawisk długotrwałego bezrobocia posłużono się udziałem bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok. Województwo podlaskie jest w czołówce pod względem udziału bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok (2 pozycja wśród regionów o najwyższej wartości wskaźnika). W latach 2019-2020 województwo podlaskie zajmowało 3 pozycje.

Wykres 14. Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

We wszystkich województwach jak i w kraju odnotowano spadek w porównaniu do roku poprzedniego. W województwie podlaskim w 2022 roku w porównaniu do roku 2021 nastąpił spadek tego odsetka o 7 p.p. W latach 2019 - 2020 prawdopodobnie

wzrost udziału zarejestrowanych bezrobotnych powyżej 1 roku spowodowany był wybuchem pandemii COVID-19 oraz wprowadzonym lockdownem, z którym musiały się zmierzyć polskie firmy. Rok 2022 rok przyniósł spadek bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok. Zmiana ta była spowodowana głównie odmrożeniem gospodarki w branżach, które w 2020 roku zostały całkowicie zamrożone.

5. Zróżnicowanie terytorialne ubóstwa (powiaty)

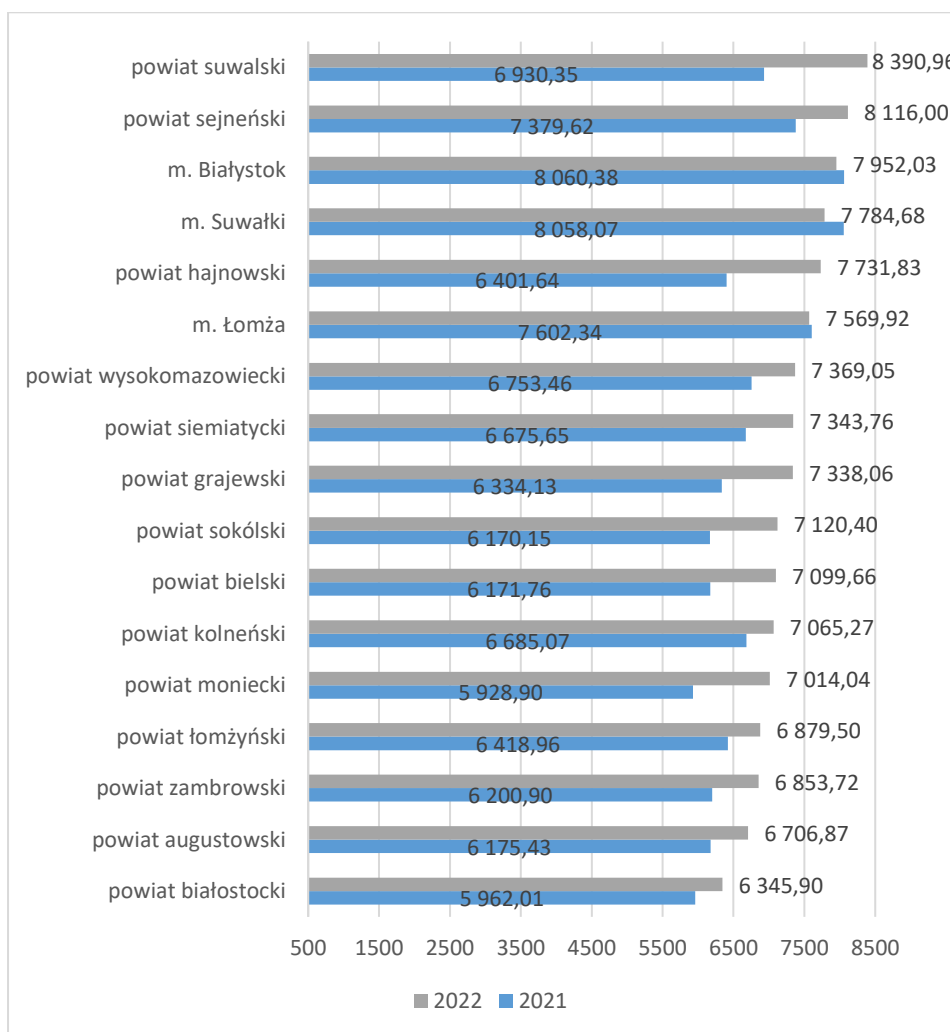
Celem tej części opracowania jest analiza zróżnicowania ubóstwa wewnątrz województwa – na poziomie powiatów. Analiza tej części rozdziału została podzielona na 4 części. Pierwsze trzy dotyczą analizy poszczególnych obszarów ubóstwa: ubóstwa dochodowego, deprivacji materialnej i sytuacji na rynku pracy. Ostatnia część dotyczy analizy miary syntetycznej ubóstwa według powiatów stworzonej na podstawie omówionych wcześniej w ramach poszczególnych obszarów wskaźników. Pozwoli to na syntetyczną ocenę poziomu ubóstwa w poszczególnych powiatach. Metodologia opracowania wskaźnika została opisana w rozdziale 2 niniejszego opracowania.

5.1 Obszary ubóstwa

5.1.1 Ubóstwo dochodowe (deprivacja monetarna)

Pierwszy analizowany wskaźnik dotyczy budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, pogrupowanych według powiatów. Wskaźnik ten wskazuje na ogólny potencjał ekonomiczny analizowanych jednostek terytorialnych, a to z kolei kształtuje zagrożenie ubóstwem.

Wykres 15. Dochody budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatu na 1 mieszkańca w złotych wg powiatów

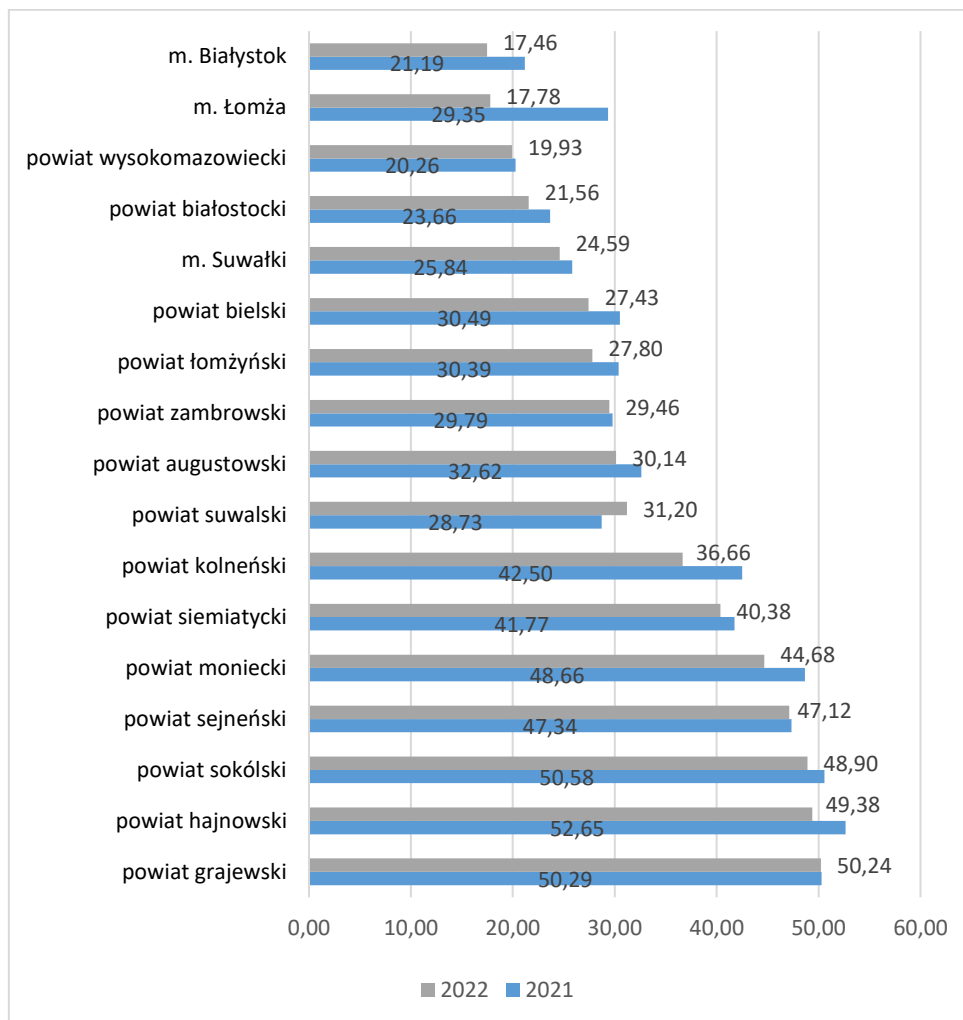

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwyższe dochody na mieszkańca występują w powiatach: suwalskim i sejneńskim oraz w mieście Białystok. Ostatnie miejsca pod tym względem zajmują powiaty: białostocki, augustowski oraz zambrowski. Warto zauważyć, że w większości powiatów miał miejsce wzrost dochodów budżetów z wyjątkiem miast na prawach powiatu tj. w Suwałkach, (w którym to dochód spadł o ponad 3%), w Białymstoku oraz w Łomży. Najwyższy wzrost zanotowano w powiecie suwalskim (21%), hajnowskim (20,8%), monieckim (18%) a także grajewskim (15,8%).

Kolejny wskaźnik dotyczy liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej świadczonej mieszkańcom według powiatów. Wskazuje on na zasięg zagrożenia ubóstwem, głównie dochodowym.

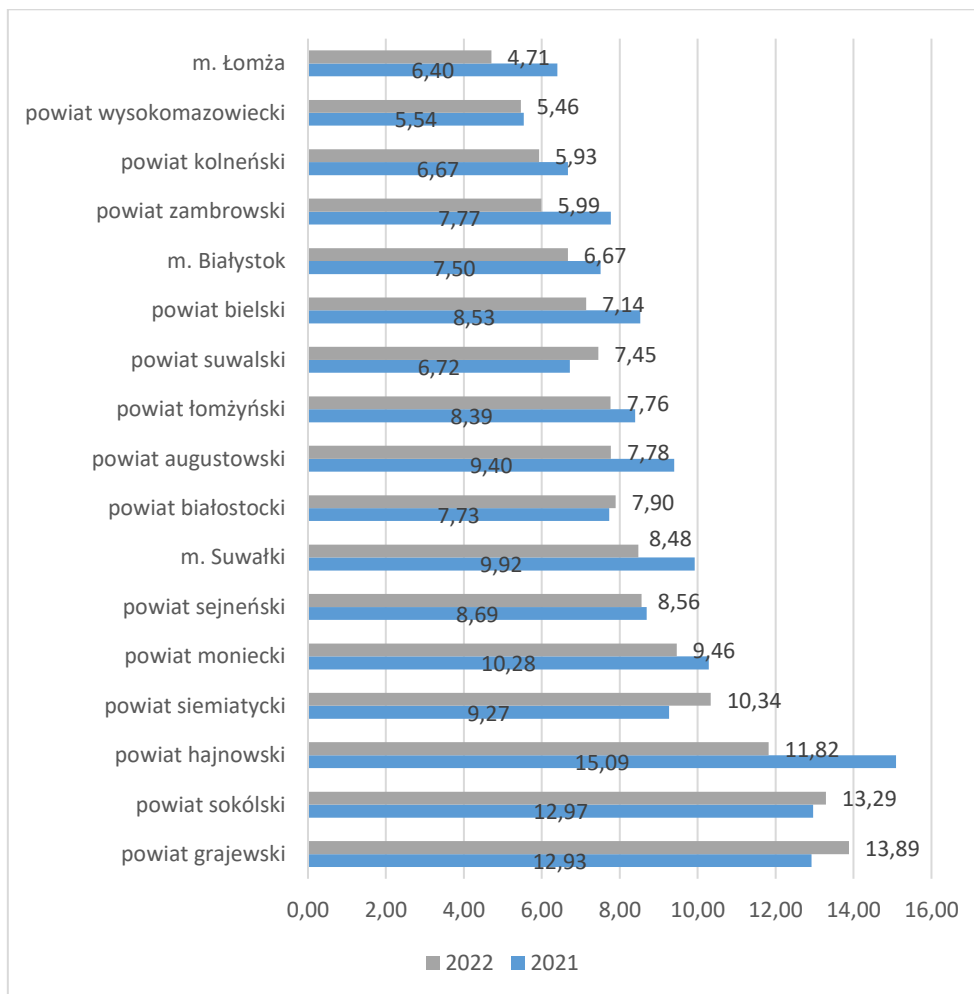
Wykres 16. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MPiPS-03

Największa liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców występuje w powiatach: grajewskim, hajnowskim, sokólskim i sejneńskim. W najmniejszym zakresie pomoc ta dotyczy rodzin z miasta Białystok, z miasta Łomża oraz z powiatu wysokomazowieckiego i białostockiego. W porównaniu do roku 2021, w 16 powiatach zanotowano spadek liczby osób, które korzystają z pomocy społecznej. Największy spadek zanotowano w mieście Łomża wynoszący 11,58. Wzrost pojawił się jedynie w powiecie sejneńskim.

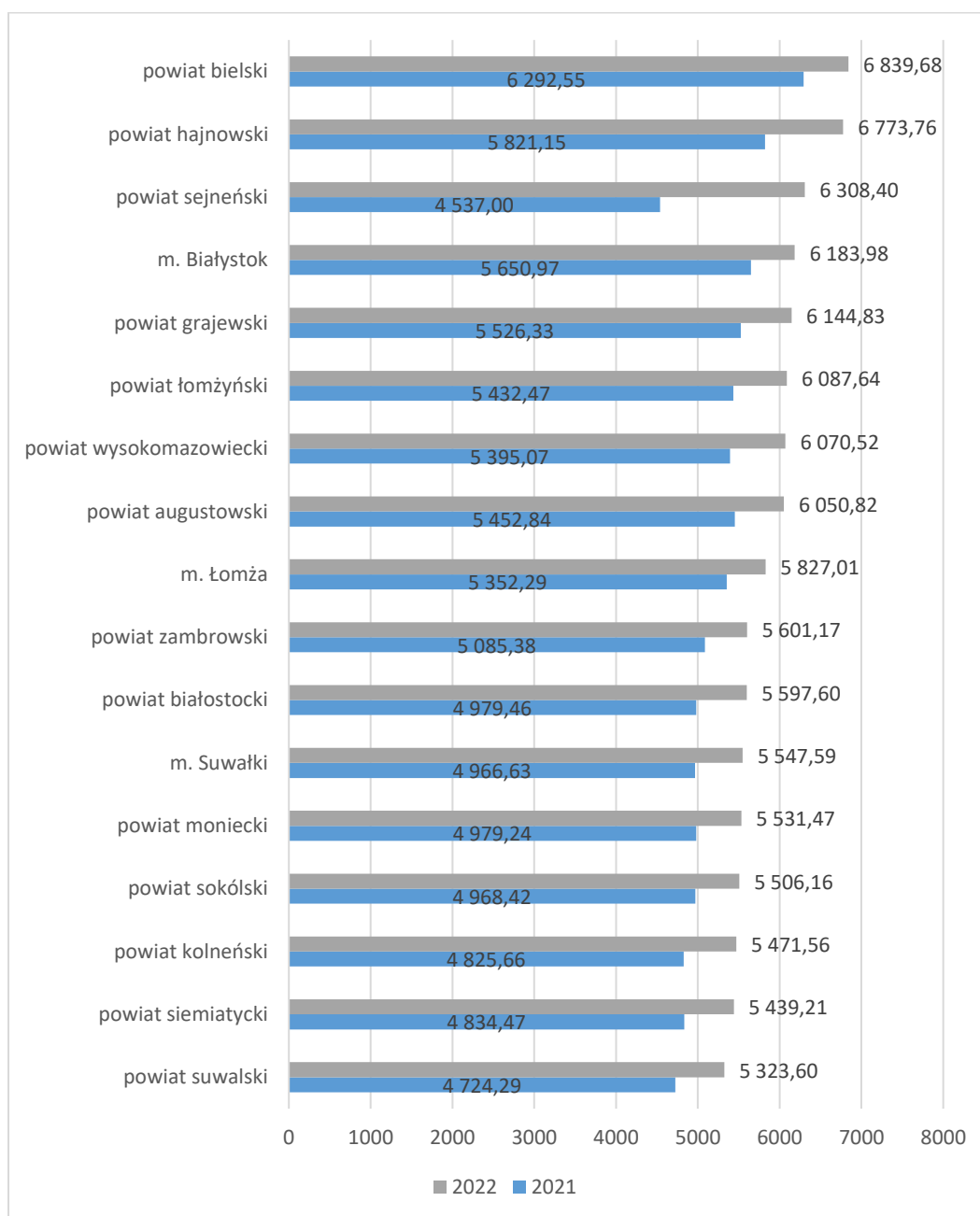
Wykres 17. Liczba osób w rodzinach niepełnych objętych pomocą społeczną na 1000 mieszkańców wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MPiPS-03

Kolejny wskaźnik - liczba osób w rodzinach niepełnych objętych pomocą społeczną jest uzupełnieniem poprzedniego wskaźnika. Przyjmuje on największą wartość dla powiatu grajewskiego i sokólskiego oraz hajnowskiego. Natomiast najmniejszą wartość wskaźnika zanotowano w mieście Łomża oraz w powiatach wysokomazowieckim i kolneńskim. Spośród 17 województw, w 12 odnotowano spadek a w 5 powiatach wzrost. Największy wzrost zaobserwowano w powiatach: siemiatyckim, grajewskim i suwalskim zaś spadek w powiecie hajnowskim.

Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł wg powiatów

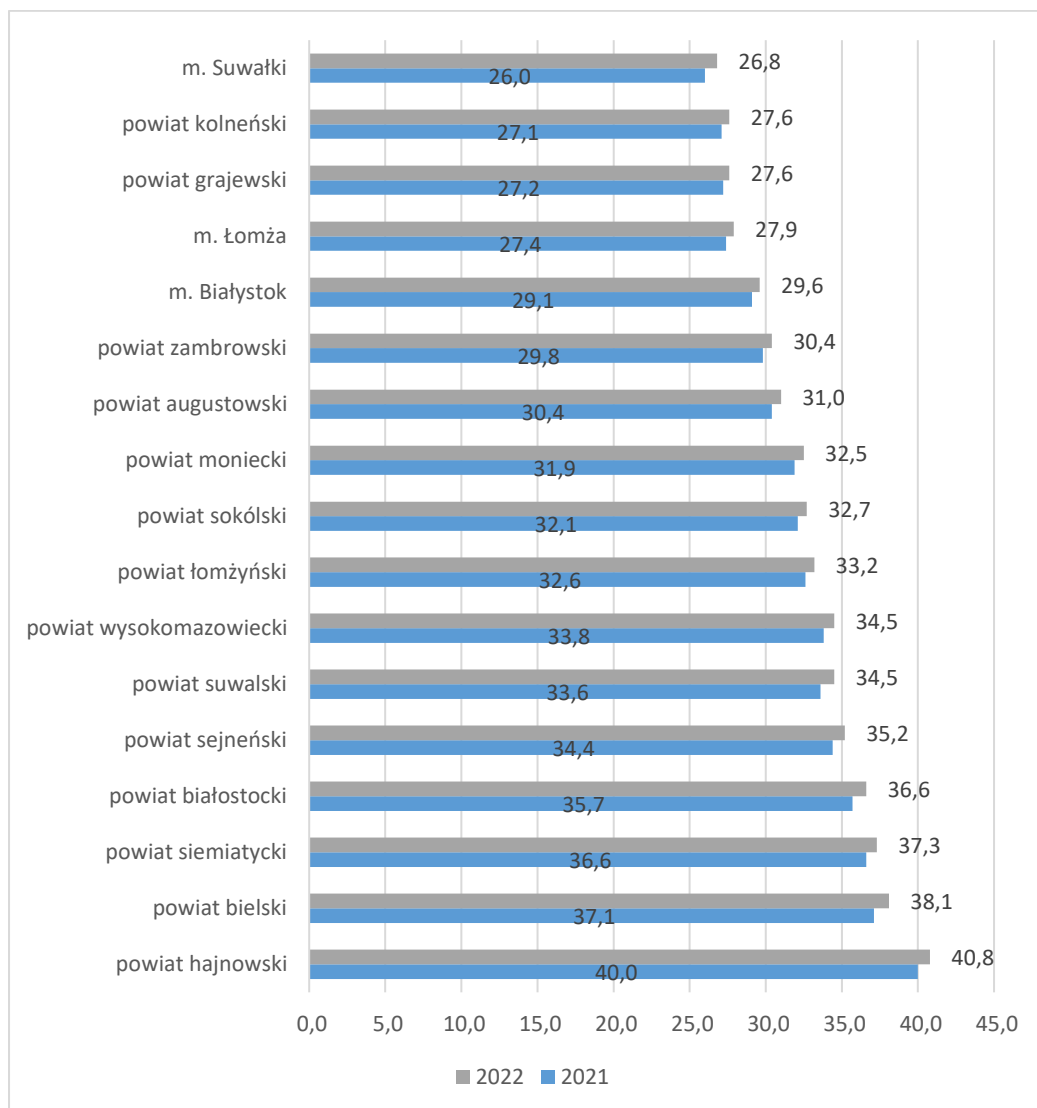
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Jednym z czynników wpływających na poziom ubóstwa jest wynagrodzenie mieszkańców. Analiza danych liczbowych wskazuje, że najwyższe średnie zarobki miesięczne brutto występują w powiatach: bielskim, hajnowskim oraz sejneńskim. Najmniejsze wynagrodzenia występują z kolei w powiatach: suwalskim, siemiatyckim i kolneńskim. We wszystkich powiatach nastąpił wzrost średniego wynagrodzenia w roku 2022 w porównaniu do roku poprzedniego. Największy wzrost nastąpił w powiecie sejneńskim (39%).

5.1.2. Ubóstwo materialne (deprywacja materialna)

Sytuację mieszkaniową w powiatach charakteryzuje zmienna dotycząca przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m² na 1 mieszkańca.

Wykres 19. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę wg powiatów

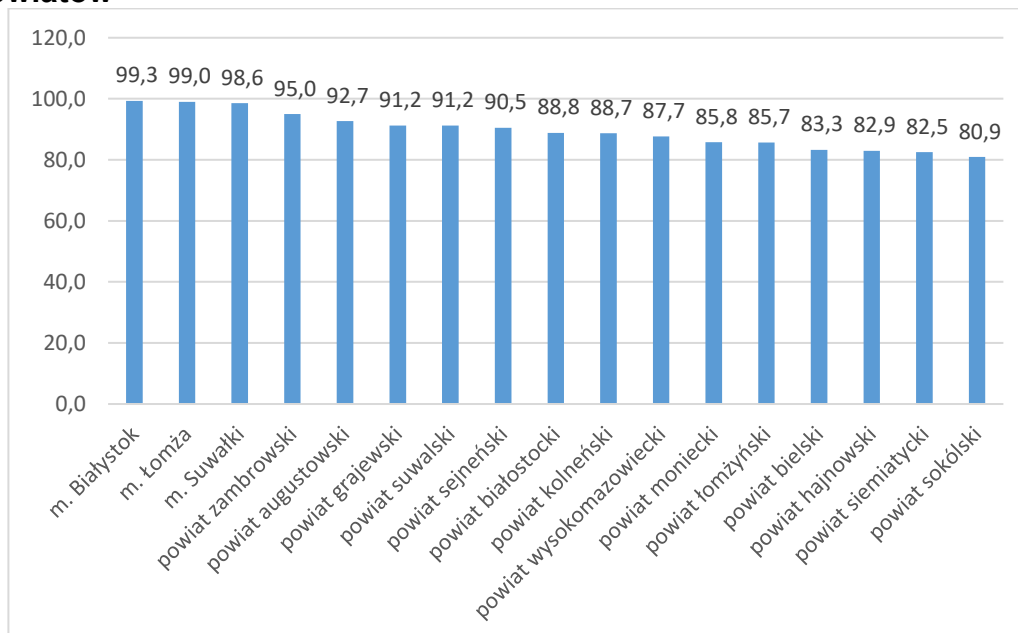

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Największą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania na 1 osobę charakteryzują się powiaty: hajnowski, bielski i siemiatycki. Powyższa tendencja utrzymała się również w latach 2019 - 2020. Najmniejszą powierzchnię posiadało miasto Suwałki oraz powiaty: kolneński i grajewski. Od kilku lat ranking powiatów w zakresie przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań w powiatach nie uległ

większym zmianom. Warto zauważyć, że we wszystkich powiatach sytuacja mieszkaniowa polepszyła się w roku 2022 w porównaniu do 2021.

Wykres 20. Mieszkania wyposażone w ustęp splukiwany w % ogółu mieszkań wg powiatów *

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

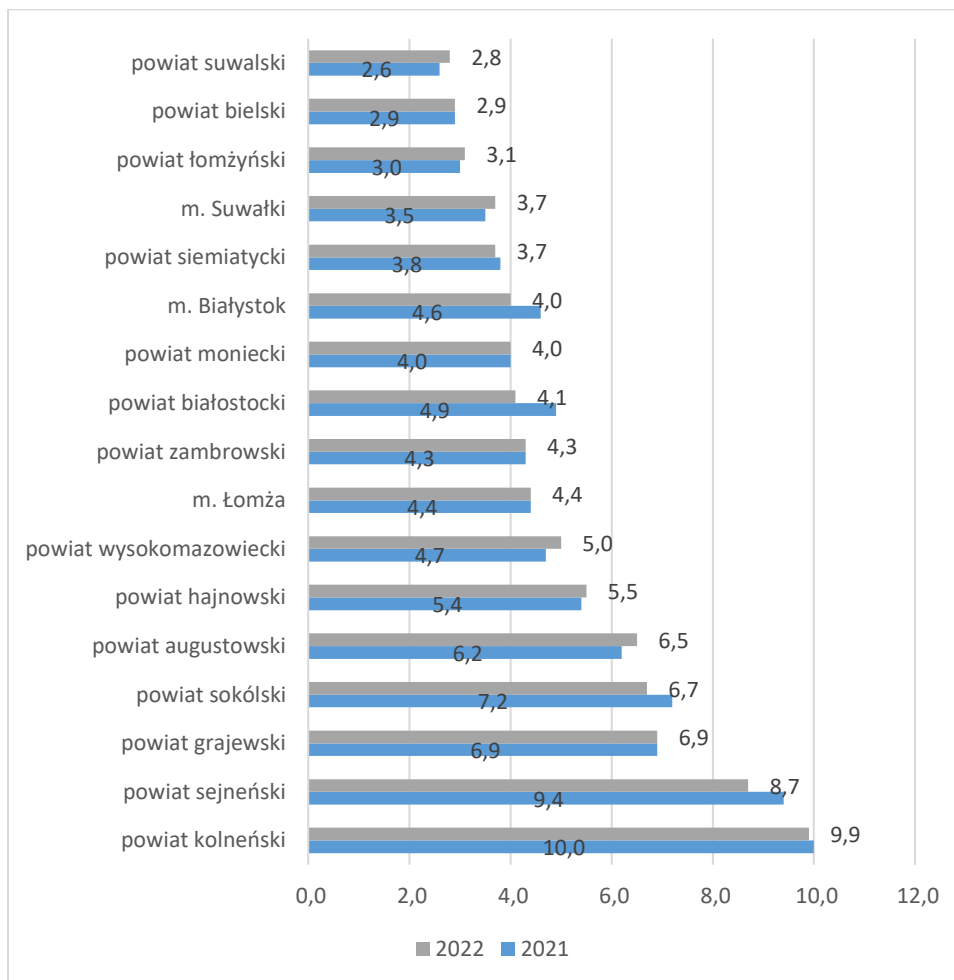
*- ze względu na brak dostępności wskaźnika na dzień sporządzania raportu za rok 2022, ujęte zostały ostatnie dostępne dane - rok 2021

Największy odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany występuje w miastach na prawach powiatu: w Białymstoku w Łomży, Suwałkach, a więc na obszarach silnie zurbanizowanych, o rozwiniętej infrastrukturze. Powiaty z najmniejszą liczbą mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany to powiat sokółski, siemiatycki i hajnowski.

5.1.3. Sytuacja na rynku pracy

Poziom bezrobocia jest jednym z czynników wpływających na intensywność pracy w gospodarstwach domowych, co przekłada się na poziom zagrożenia ubóstwem.

Wykres 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Najgorszą sytuacją na rynku pracy charakteryzowały się powiaty: kolneński, sejneński, i grajewski, w których to udział ludzi bezrobotnych zarejestrowanych w wieku produkcyjnym był największy w całym województwie. Liderami województwa podlaskiego w tym zakresie były natomiast powiaty: suwalski, bielski i łomżyński, gdzie wskaźnik ten był ponad 3 krotnie niższy, aniżeli na końcu rankingu. W 6 powiatach zanotowano spadek wartości tego wskaźnika, a także w 6 powiatach zarejestrowano wzrost, zaś w 5 powiatach nie zaobserwowano żadnych zmian.

5.2 Miara syntetyczna ubóstwa według powiatów

W oparciu o zmienne diagnostyczne zbudowano **syntetyczny miernik stopnia zagrożenia ubóstwem** w powiatach województwa podlaskiego. Pozwoliło to na utworzenie rankingu powiatów ze względu na stopień zagrożenia ubóstwem w roku 2022. Miara syntetyczna została porównana do roku 2020. Rozszerzenie analizy na okres dwóch lat pozwoliło na zbadanie ubóstwa w ujęciu dynamicznym i określenie zmian stopnia zagrożenia w analizowanym okresie. Dodatkowo wartości liczbowe zmiennej syntetycznej zostały podzielone na pięć przedziałów określających stopień zagrożenia ubóstwem.

Tabela 1. Przedziały stopnia zagrożenia ubóstwem wyznaczone za pomocą zmiennej syntetycznej dla powiatów województwa podlaskiego w roku 2020 oraz w roku 2022

		Stopień zagrożenia ubóstwem
2020	2020	
<0,55 - 0,86)	<0,50 - 0,82	Bardzo niski
< 0,24 - 0,55)	< 0,17 - 0,50)	Niski
<-0,07 - 0,24)	<-0,15 - 0,17)	Umiarkowany
<-0,38 - -0,07)	<-0,47 - -0,15)	Wysoki
< -0,69 - -0,38)	<-0,79 - -0,47)	Bardzo wysoki

Źródło: opracowanie własne

W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące wartości zmiennej syntetycznej dla poszczególnych powiatów oraz ranking powiatów województwa podlaskiego ze względu na stopień zagrożenia ubóstwem w roku 2020 oraz w roku 2022.

Tabela 2. Ranking powiatów województwa podlaskiego ze względu na stopnie zagrożenia ubóstwem w roku 2020 oraz w roku 2022

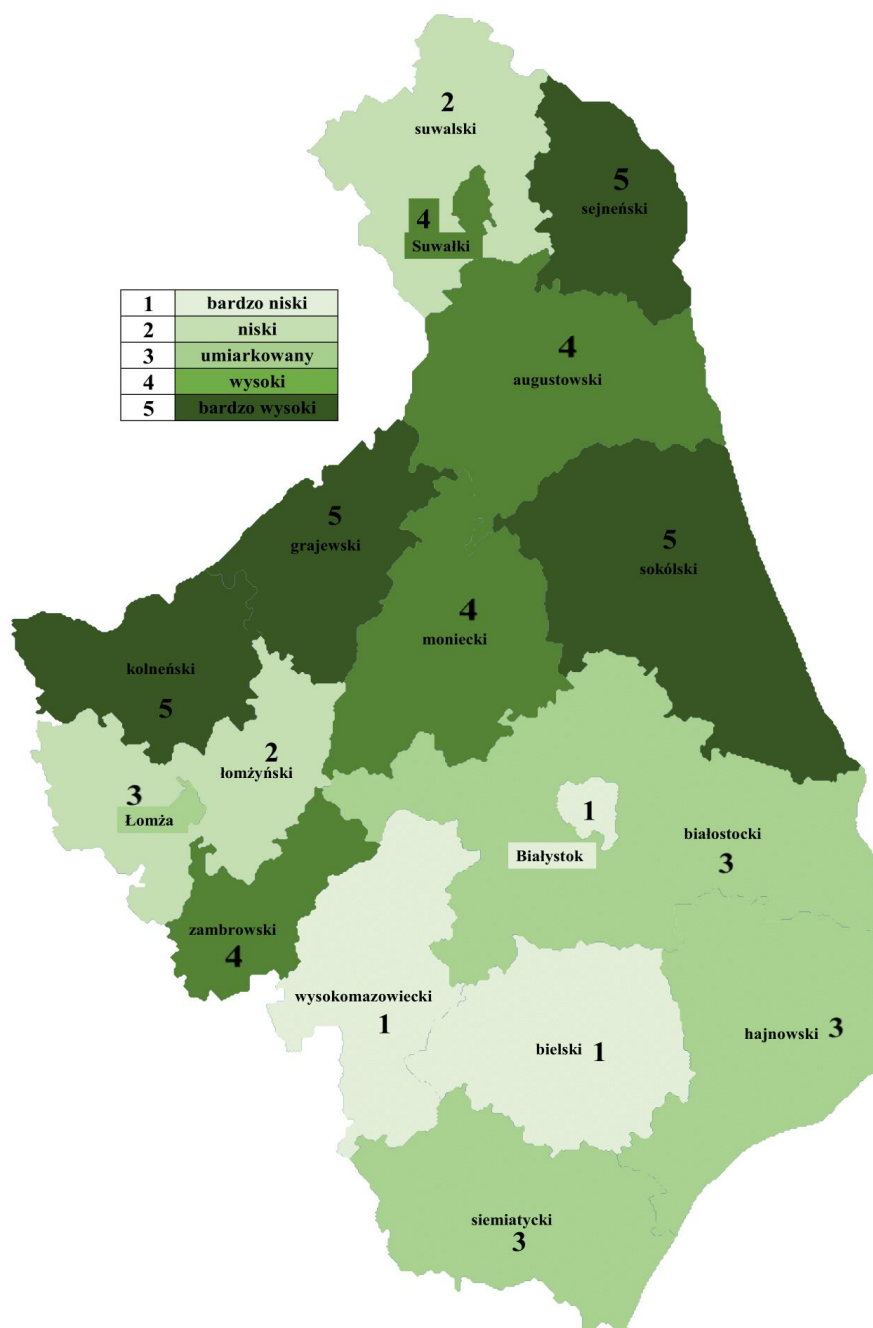
Powiat	Wartość zmiennej syntetycznej 2020	Wartość zmiennej syntetycznej 2022	Miejsce w rankingu 2020	Miejsce w rankingu 2022	Stopień zagrożenia ubóstwem 2020	Stopień zagrożenia ubóstwem 2022
m. Białystok	0,86	0,59	1	4	bardzo niski	bardzo niski
powiat bielski	0,72	0,82	2	1	bardzo niski	bardzo niski
powiat wysokomazowiecki	0,65	0,64	3	3	bardzo niski	bardzo niski
powiat łomżyński	0,47	0,25	4	6	niski	bardzo niski
powiat suwalski	0,19	0,66	5	2	niski	niski
m. Łomża	0,18	0,25	6	5	umiarkowany	niski
powiat hajnowski	0,15	0,01	7	9	umiarkowany	umiarkowany
powiat białostocki	0,14	0,04	8	8	umiarkowany	umiarkowany
powiat siemiatycki	-0,04	0,05	9	7	umiarkowany	umiarkowany
powiat augustowski	-0,13	-0,24	10	12	wysoki	umiarkowany
powiat zambrowski	-0,20	-0,06	11	11	wysoki	umiarkowany
powiat moniecki	-0,26	-0,38	12	13	wysoki	wysoki
m. Suwałki	-0,31	0,01	13	10	wysoki	wysoki
powiat kolneński	-0,51	-0,76	14	16	bardzo wysoki	wysoki
powiat sejneński	-0,57	-0,40	15	14	bardzo wysoki	bardzo wysoki
powiat sokólski	-0,64	-0,79	16	17	bardzo wysoki	bardzo wysoki
powiat grajewski	-0,69	-0,69	17	15	bardzo wysoki	bardzo wysoki

Źródło: opracowanie własne

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w porównaniu do roku 2020 pozycja większości powiatów w rankingu uległa zmianie. Średnia z miary syntetycznej jest taka sama. Zatem w skali regionu zagrożenie ubóstwem nie uległo zmianie, zwiększyły się zaś nierówności pomiędzy powiatami. W przeciągu lat 2020 - 2022 w pięciu powiatach województwa podlaskiego zmniejszył się stopień zagrożenia ubóstwem. Do grupy powiatów, które zmagaly się w 2022 roku z bardzo wysokim stopniem zagrożenia ubóstwem, należały powiaty: sokólski, kolneński i grajewski. Powiaty bielski, suwalski, wysokomazowiecki oraz miasto Białystok zostały sklasyfikowane, jako charakteryzujące się najniższym stopniem zagrożenia ubóstwem.

Ilustrację graficzną dokonanej podziału powiatów pod względem poziomu ubóstwa w roku 2022 przedstawiono na mapie województwa.

Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w 2022 roku na terenie powiatów województwa podlaskiego

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie

Województwo podlaskie podobnie jak w latach poprzednich charakteryzowało się wysokim stopniem zagrożenia ubóstwem. Stopień zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa podlaskiego był zróżnicowany terytorialnie. Województwo podlaskie znajdowało się w czołówce pod względem liczby i udziału osób narażonych na ubóstwo i wykluczenie społeczne. Pomimo wzrostu przeciętnych zarobków, województwo podlaskie znajdowało się poniżej średniej krajowej w tym względzie. Wskaźniki dotyczące ubóstwa dochodowego również nie były zadawalające. Podlasie plasowało się na 12 miejscu pod względem zarobków w Polsce. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (dochodowym) w województwie podlaskim był wyższy niż przeciętnie w kraju, zaś wskaźnik zagrożenia ubóstwem przed transferami społecznymi plasował region na 3 miejscu wśród najbardziej narażonych na ubóstwo województw. Lepiej sytuacja wyglądała w zakresie deprivacji materialnej. Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej w województwie podlaskim był niższy niż średnia krajowa. Województwo podlaskie charakteryzowało się jednym z największych przeciętnych powierzchni użytkowych mieszkań w kraju, ale równocześnie jednak udział mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany był jednym z najmniejszych. Sytuację na rynku pracy w kontekście bezrobocia należy ocenić pozytywnie, stopa bezrobocia jest niewielka, mniejsza niż średnia dla kraju, jednak podlaskie znajduje się w czołówce województw pod względem udziału bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok.

Południowy rejon województwa podlaskiego charakteryzuje się powiatami o mniejszym stopniu zagrożenia ubóstwem, zaś powiaty w północnej i środkowej części województwa są najbardziej zagrożone ubóstwem.

Walka z ubóstwem to proces niezwykle trudny. Można zmniejszyć skalę ubóstwa, natomiast nie da się go wyeliminować całkowicie. Wymaga to jednak podejmowania długofalowych działań realizowanych w ramach polityki społecznej na szczeblu samorządowym i regionalnym. Polityka ta, powinna uwzględniać zróżnicowanie regionalne.

Rekomenduje się potrzebę stałego monitorowania sytuacji pod kątem ubóstwa w regionie i jego zróżnicowania terytorialnego. Istnieje potrzeba przeprowadzenia wielowymiarowych analiz, zarówno ilościowych jak i jakościowych, które pozwolą lepiej poznać mechanizmy stojące za procesem „dziedziczenia biedy”. Ważna jest ocena

stanu i zrozumienie mechanizmów powstawania i transmisji międzypokoleniowej ubóstwa. Aby skutecznie zapobiegać oraz walczyć ze skutkami ubóstwa niezbędne jest identyfikowanie grup ludności najbardziej narażonych oraz czynników sprzyjających jego powstawaniu i pogłębianiu.

Należy mieć nadzieję, że przeprowadzone badania umożliwią głębszą analizę problemu ubóstwa podmiotom oraz instytucjom działającym w obszarze polityki społecznej, które zainicjują wspólne działania mające na celu zmniejszenie skali tego zjawiska w województwie podlaskim.

Spis rysunków

Rysunek 1. Sposoby analizy sfery ubóstwa.....	5
---	---

Spis map

Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w 2022 roku na terenie powiatów województwa podlaskiego	38
---	----

Spis tabel

Tabela 1. Przedziały stopnia zagrożenia ubóstwem wyznaczone za pomocą zmiennej syntetycznej dla powiatów województwa podlaskiego w roku 2020 oraz w roku 2022	35
Tabela 2. Ranking powiatów województwa podlaskiego ze względu na stopnie zagrożenia ubóstwem w roku 2020 oraz w roku 2022	36

Spis wykresów

Wykres 1. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2012-2022 wg przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych).....	10
Wykres 2. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych wg województw w 2021 roku	11
Wykres 3. Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wg województw.....	13
Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wg województw	15
Wykres 5. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wg województw	16
Wykres 6. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem przed transferami socjalnymi (emerytury wyłączone z transferów socjalnych) wg województw	17
Wykres 7. Wskaźnik nierówności rozkładu dochodów s80/s20 wg województw	19
Wykres 8. Stopa deprivacji materialnej i społecznej wg województw	20
Wykres 9. Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej wg województw *	21
Wykres 10. Średnia liczba pokoi na osobę wg województw	22
Wykres 11. Mieszkania wyposażone w ustęp splukiwany w % ogółu mieszkań wg województw w roku 2021 *	23
Wykres 12. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ² na 1 osobę wg województw.....	24
Wykres 13. Stopa bezrobocia wg województw	25

Wykres 14. Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok (w %)	26
Wykres 15. Dochody budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatu na 1 mieszkańca w złotych wg powiatów	28
Wykres 16. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców wg powiatów	29
Wykres 17. Liczba osób w rodzinach niepełnych objętych pomocą społeczną na 1000 mieszkańców wg powiatów	30
Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł wg powiatów	31
Wykres 19. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ² na 1 osobę wg powiatów	32
Wykres 20. Mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany w % ogółu mieszkań wg powiatów	33
Wykres 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	34